

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2023 ОНЫ 6 ДУГААР САРЫН 20-НЫ ӨДӨР, МЯГМАР ГАРАГ

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ
НИЙГМИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРООНЫ

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

*Та хуралдааны тэмдэглэлийн цахим хувьтай дараах
QR кодыг уншуулан танилцах боломжтой.*

НИЙГМИЙН БОДЛОГЫН БАЙНГЫН ХОРООНЫ ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА

2023 оны 6 дугаар сарын 20-ны өдөр, Мягмар гараг

Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга	1
Хуралдааны товч тэмдэглэл:	2-64
Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:	65-153
1. Эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг хянан шалгах асуудлаар “Хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл /Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Чинбүрэн нарын 28 гишүүн 2023.06.09-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн/	68-70
2. Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.09-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	70-107
3. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.09-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	107-119
4. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2021.10.15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	119-123
5. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2021.10.15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	123-131
6. Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2021.10.15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	131-146
7. Нийгмийн даатгалын болон Эрүүл мэндийн даатгалын Чингис хаан банкинд байришиж буй сангийн мөнгөн хөрөнгийг барагдуулах үйл ажиллагааны талаар болон Капитал банкны эрх хүлээн авагчийн мэдээлэл	146-153

ХУРАЛДААНЫ ТОВЧ ТЭМДЭГЛЭЛ

Хоёр.Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.09-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Х.Булгантуяа, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч А.Хишигбаяр, мөн яамны Нийгмийн даатгалын бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга Б.Батжаргал, Хууль, эрх зүйн хэлтсийн дарга Д.Ренчиндорж, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Ц.Ганцэцэг, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын Санхүү, бүртгэлийн газрын дарга Б.Даваахүү, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Бодлого, төлөвлөлтийн газрын ахлах шинжээч Б.Гэрэлсайхан, мөн яамны Нийгмийн даатгалын бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын ахлах мэргэжилтэн Ө.Бодгэрэл, Төв аймгийн Нийгмийн даатгалын хэлтсийн дарга С.Орхон, судлаач, зөвлөх Г.Ганчимэг, Ц.Дашдондог нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн газрын Зөвлөхүүдийн албаны зөвлөх Б.Баярмаа, М.Отгон, мөн газрын Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн Нийгмийн бодлогын байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Б.Цогзолбаяр, мөн газрын референт Г.Нямсүрэн нар байлцав.

Хуулийн төслийг анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх ажлын хэсгийн танилцуулгыг ажлын хэсгийн ахлагч, Улсын Их Хурлын П.Анужин танилцуулав.

Танилцуулгатай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Батлут, С.Чинзориг, Н.Учрал, Б.Саранчимэг нарын тавьсан асуултад ажлын хэсгийн ахлагч, Улсын Их Хурлын П.Анужин, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Х.Булгантуяа, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг орлон гүйцэтгэгч А.Хишигбаяр, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Нийгмийн даатгалын бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга Б.Батжаргал, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Ц.Ганцэцэг нар хариулж, тайлбар хийв.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.10-т заасны дагуу Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг зүйл бүрээр хэлэлцэж, ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

-Төслийн 1, 2, 3 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2, 3 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

П.Анужин: 1.Улсын Их Хурлын гишүүн П.Анужин, Ж.Батжаргал, С.Ганбаатар, Т.Доржханд, Б.Жаргалмаа, Ц.Идэрбат, Ц.Мөнх-Оргил, М.Оюунчимэг, Ц.Сандаг-Очир, Б.Саранчимэг, Ц.Туваан, С.Чинзориг /цаашид “Ажлын хэсэг” гэх/ нарын гаргасан, Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.5 дахь заалтын “даатгуулагч” гэсний өмнө “нийгмийн даатгалд даатгуулах зорилгоор” гэж нэмж, мөн заалтын “заасан хувь хэмжээгээр” гэснийг “заасны дагуу” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 4.1.15 дахь заалтыг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл:	6
Татгалзсан:	4
Бүгд:	10

60.0 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Төслийн 5, 6 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 5, 6 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

2.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.2.1 дэх заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 7.2.3 дахь заалтын “гадаад орноос Монгол Улсад суугаа Дипломат төлөөлөгчийн газар” гэснийг “Монгол Улсад суугаа гадаад улсын дипломат төлөөлөгчийн болон консулын газар” гэж өөрчилж, 7.2.2 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“7.2.2.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаадын хөрөнгө оруулалттай хуулийн этгээд, гадаадын аж ахуйн нэгж, байгууллага, түүний салбар, төлөөлөгчийн газар, Монгол Улсад байрладаггүй өөрийн төлөөний газраар дамжуулан үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаадын аж ахуйн нэгж, Монгол Улсаас эх үүсвэртэй орлого олж байгаа гадаадын аж ахуйн нэгж, төлөөний газарт ажиллаж байгаа ажилтан;” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл:	6
Татгалзсан:	4
Бүгд:	10

60.0 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

3.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.3.1 дэх заалтын “ганц гишүүнтэй ажил олгогчийн захирал,” гэснийг, мөн зүйлийн 7.4.5 дахь заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг тус тус хасаж, мөн зүйлийн 7.4.5 дахь заалтын “эсхүл эцэг” гэсний дараа “, хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн албан хаагч эх, эсхүл эцэг” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл:	5
Татгалзсан:	5
Бүгд:	10

50.0 хувийн саналаар санал дэмжигдсэнгүй.

Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Батлутын “дэмжсэн” санал техникийн саатлын улмаас “эсрэг” гарсан тул дээрх санал хураалтыг хүчингүй болгож, дахин санал хураалт явуулах горимын санал гаргав.

П.Анужин: Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Батлутын гаргасан горимын саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрөл: 6
Татгалзсан: 4
Бүгд: 10
60.0 хувийн саналаар горимын санал дэмжигдлээ.

П.Анужин: Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.3.1 дэх заалтын “ганц гишүүнтэй ажил олгогчийн захирал,” гэснийг, мөн зүйлийн 7.4.5 дахь заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг тус тус хасаж, мөн зүйлийн 7.4.5 дахь заалтын “эсхүл эцэг” гэсний дараа “, хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн албан хаагч эх, эсхүл эцэг” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалтыг дахин явуулъя.

Зөвшөөрөл: 6
Татгалзсан: 3
Бүгд: 9
66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

П.Анужин: 4.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.4 дэх хэсэгт доор дурдсан агуулгатай 7.4.10 дахь заалт нэмж, мөн зүйлийн 7.5.1 дэх заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг хасах.

“7.4.10.өмчийн бүх хэлбэрийн хуулийн этгээд, хүнтэй хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах гэрээний дагуу ажиллаж байгаа ажилтан.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрөл: 5
Татгалзсан: 4
Бүгд: 9
55.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

5.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 7 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 7.10 дахь хэсэг нэмэх:

“7.10.Даатгуулагч сайн дураар даатгуулсан хугацаанд энэ хуулийн 19.1.2-т заасан гэрээгээр ажил гүйцэтгэсэн бол энэ хуулийн 7.9 дэх хэсэг хамаарахгүй.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрөл: 4
Татгалзсан: 5
Бүгд: 9
44.4 хувийн саналаар санал дэмжигдсэнгүй.

Улсын Их Хурлын гишүүн П.Анужингийн “дэмжсэн” санал техникийн саатлын улмаас “эсрэг” гарсан тул дээрх санал хураалтыг хүчингүй болгож, дахин санал хураалт явуулах горимын санал гаргав.

П.Анужин: Улсын Их Хурлын гишүүн П.Анужингийн гаргасан горимын саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрөл: 6

Татгалзсан: 3

Бүгд: 9

66.7 хувийн саналаар горимын санал дэмжигдлээ.

П.Анужин: Төслийн 7 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 7.10 дахь хэсэг нэмэх:

“7.10.Даатгуулагч сайн дураар даатгуулсан хугацаанд энэ хуулийн 19.1.2-т заасан гэрээгээр ажил гүйцэтгэсэн бол энэ хуулийн 7.9 дэх хэсэг хамаарахгүй.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалтыг дахин явуулъя.

Зөвшөөрөл: 6

Татгалзсан: 3

Бүгд: 9

66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Төслийн 8, 9, 10, 11 дүгээр зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 8, 9, 10, 11 дүгээр зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

6.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 12 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 12.1.4, 12.1.5 дахь заалт нэмэх:

“12.1.4.энэ хуулийн 13.3-т заасан зөвлөлийн гишүүний урамшуулал, үйл ажиллагааны зардал;

12.1.5.нийгмийн даатгалын сангаас төлөх шимтгэлийн төлбөр;” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн С.Чинзоригийн тавьсан асуултад ажлын хэсгийн ахлагч, Улсын Их Хурлын гишүүн П.Анужин, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч А.Хишигбаяр хариулж, тайлбар хийв.

Зөвшөөрөл: 6

Татгалзсан: 3

Бүгд: 9

66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

7.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.4 дэх заалтын “Монголбанкнаас тогтоосон системийн ач холбогдол бүхий” гэснийг “Банкны тухай хуулийн

3.1.20-д заасан” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 13.3 дахь хэсгийн “үүрэг бүхий” гэсний дараа “орон тооны бус” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 7

Татгалзсан: 2

Бүгд: 9

77.8 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Төслийн 14, 15, 16, 17 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 14, 15, 16, 17 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

8.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 18 дугаар зүйлийн 18.2 дахь хэсгийн “хувь хэмжээ,” гэсний дараа “хэрэглэх” гэж нэмэх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 6

Татгалзсан: 3

Бүгд: 9

66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

9.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1.3 дахь заалтын “бүсийн болон хээрийн нэмэгдэл,” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 19.1.4 дэх заалтын “зүйлийн 19.1.1, 19.1.2-г” гэснийг “хуулийн 19.1.1-д” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалтыг явуулья.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн С.Чинзориг, Б.Жаргалмаа нарын тавьсан асуултад Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг орлон гүйцэтгэгч А.Хишигбаяр, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Ц.Ганцэцэг нар хариулж, тайлбар хийв.

Зөвшөөрөл: 7

Татгалзсан: 2

Бүгд: 9

77.8 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Төслийн 20 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 20 дугаар зүйлийг хэлэлцэж дуусав.

10.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 21 дүгээр зүйлийн 21.28 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, мөн зүйлийн 21.31 дэх хэсгийг хасах:

“21.28.энэ хуулийн 7.7-д заасан даатгуулагчийн төлбөл зохих нийгмийн даатгалын шимтгэлийг Төрөөс олгох урамшууллаас эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалын шимтгэл суутган төлөх тухай хуульд заасны дагуу нийгмийн даатгалын зохих санд төлж болно.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 6
Татгалзсан: 3
Бүгд: 9
66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

11.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсгийн “4 дүгээр” гэснийг “8 дугаар” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрөл: 7
Татгалзсан: 2
Бүгд: 9
77.8 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Төслийн 23, 24, 25, 26 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 23, 24, 25, 26 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

12.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 27 дугаар зүйлийн 27.3.6 дахь заалтын “төлсөн” гэсний дараа “тэтгэврийн даатгалын” гэж нэмж, мөн зүйлийн 27.4 дэх хэсгийн “тусгай дансанд” гэснийг “тусгайлан” гэж, 27.7.2 дахь заалтын “системийн ач холбогдол бүхий” гэснийг “Банкны тухай хуулийн 3.1.20-д заасан” гэж тус тус өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрөл: 5
Татгалзсан: 4
Бүгд: 9
55.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Төслийн 28 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 28 дугаар зүйлийг хэлэлцэж дуусав.

13.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 29 дүгээр зүйлийн 29.6 дахь хэсгийн “орлогыг” гэснийг “орлогын тодорхой хувийг” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 29.7 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“29.7.Нас барсан даатгуулагчийн гэр бүлийн гишүүнд Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуульд заасны дагуу тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр тогтоолгох эрх үүсэхээр бол нэрийн дансны мөнгөжүүлсэн орлого, тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэрт зарцуулах нийт хөрөнгийн хэмжээг тооцож зөрүүг энэ хуулийн 29.8-д заасан журмын дагуу өвлүүлнэ.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн С.Чинзоригийн тавьсан асуултад Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Х.Булгантуяа, Хөдөлмөр, нийгмийн

хамгааллын яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч А.Хишигбаяр нар хариулж, тайлбар хийв.

Зөвшөөрөл: 5

Татгалзсан: 4

Бүгд: 9

55.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Төслийн 30, 31, 32, 33 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 30, 31, 32, 33 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

14.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 33 дугаар зүйлийн 33.1.5 дахь заалтын “ажил олгогч нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хуулиар тогтоосон” гэснийг “ажил олгогчийн төлсөн нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хэмжээ болон энэ хуулийн 21.1-д заасан” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 5

Татгалзсан: 4

Бүгд: 9

55.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Төслийн 34 дүгээр зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 34 дүгээр зүйлийг хэлэлцэж дуусав.

15.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 35 дугаар зүйлийн 35.1.2 дахь заалтын “үйлдвэрчний эвлэлээс” гэснийг “байгууллагаас” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 35.3 дахь хэсэг, 35.16 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж 35.15, 35.16 дахь хэсэг болгож, мөн зүйлийн 35.9 дэх хэсгийг хасах:

“35.3.Ажил олгогч болон даатгуулагчийн төлөөллийн байгууллага нээлттэй сонгон шалгаруулах журмаар нэр дэвшигчийг сонгон Үндэсний зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшүүлж, Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороонд ирүүлнэ.

35.15.Үндэсний зөвлөлийн дүрэм болон энэ хуулийн 35.3-т заасан нээлттэй сонгон шалгаруулах журмыг Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороо батална.

35.16.Үндэсний зөвлөлийн гишүүнд ажлын оролцоог харгалзан улирал тутам урамшуулал олгох бөгөөд урамшууллын дээд хэмжээг хөдөлмөр, нийгмийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороо тогтооно.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 5

Татгалзсан: 4

Бүгд: 9

55.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

16.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 35 дугаар зүйлийн 35.17 дахь хэсгийн “тогтолцоо, хууль тогтоомж, нийгмийн даатгалын” гэснийг, мөн зүйлийн 35.20 дахь хэсгийн “Энэ зүйлийн 35.14-т заасан” гэснийг тус тус хасаж, 35.17 дахь хэсгийн “аудитын” гэсний дараа “орон тооны бус” гэж, 35.19 дэх хэсгийн “35.17-д заасан” гэсний дараа “мэргэжлийн хорооны ажиллах журам,” гэж тус тус нэмж, 35.17 дахь хэсгийн “ажиллуулж, урамшуулал олгоно” гэснийг “ажиллуулна” гэж өөрчилж, мөн зүйлд доор дурдсан агуулгатай 35.20 хэсэг нэмэх:

“35.20.Энэ хуулийн 35.19-т заасан урамшууллыг мэргэжлийн хорооны гишүүний ажлын үр дүнг харгалзан Үндэсний зөвлөл олгоно.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрөл: 5

Татгалзсан: 4

Бүгд: 9

55.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

17.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 36 дугаар зүйлийн 36.1.4 дэх заалтын “нормативыг” гэснийг “дээд хязгаарыг” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрөл: 5

Татгалзсан: 4

Бүгд: 9

55.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

18.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, 37.9, 37.12 дахь хэсгийн “өвчин судлалын” гэсний дараа “төрөлжсөн мэргэшлийн” гэж, мөн зүйлийн 37.12 дахь хэсгийн “нийгмийн хамгааллын” гэсний дараа “болон эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн” гэж тус тус нэмэх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрөл: 5

Татгалзсан: 4

Бүгд: 9

55.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Төслийн 38 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 38 дугаар зүйлийг хэлэлцэж дуусав.

19.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 39 дүгээр зүйлийн 39.1.5 дахь заалтын “, хууль тогтоомж зөрчихийг зөвлөх, тулгах, шаардах” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 39.1.7 дахь заалтыг “39.1.7, 39.1.8, 39.1.9” дахь заалт болгох гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрөл: 5

Татгалзсан: 4

Бүгд: 9

55.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Төслийн 40, 41, 42, 43, 44, 45 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 40, 41, 42, 43, 44, 45 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

20.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 46 дугаар зүйлийн 46.3 дахь хэсгийг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 5

Татгалзсан: 4

Бүгд: 9

55.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

21.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 47 дугаар зүйлийн 47.1 дэх хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“47.1.Энэ хуулийг 2024 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 6

Татгалзсан: 3

Бүгд: 9

66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Найруулгын санал:

П.Анужин: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.14 дэх заалтын “хорогдуулах” гэснийг “богиносгох” гэж, 14 дүгээр зүйлийн 14.4 дэх хэсгийн “үүссэн үүргийн дагуу” гэснийг “тогтоосон” гэж, 19 дүгээр зүйлийн 19.1.2 дахь заалтын “343 дугаар зүйлд заасан ажил гүйцэтгэх, мөн хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр ажиллах” гэснийг “343, 359 дүгээр зүйлд заасан ажил гүйцэтгэх болон хөлсөөр ажиллах гэрээ” гэж, 29 дүгээр зүйлийн 29.5.2 дахь заалтын “тусгай” гэснийг “тухайлсан” гэж, 32 дугаар зүйлийн 32.2.3 дахь заалтын “хуулиар тогтоосон” гэснийг “хуулийн 25.1-д заасан” гэж, 35 дугаар зүйлийн 35.2 дахь хэсгийн “Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд, Сангийн сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд” гэснийг “хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын, санхүү, төсвийн болон хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн” гэж, 35.6 дахь хэсгийн “Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд” гэснийг “хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн” гэж, 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсгийн “Төв” гэснийг “Магадлалын төв” гэж тус тус өөрчилж, 44 дүгээр зүйлийн 44.6, 44.7 дахь хэсгийг 44.8, 44.9 дэх хэсэг болгон шилжүүлэх.

2.Төслийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1 дэх хэсгийн “(цаашид "Итгэмжит зөвлөх" гэх), (цаашид "Зөвлөх" гэх) (цаашид "Тэргүүлэх" гэх)” гэснийг тус тус хасах гэсэн найруулгын саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 6

Татгалзсан: 3

Бүгд: 9

66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Зарчмын зөрүүтэй болон найруулгын саналаар санал хурааж дууслаа.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.10-т заасны дагуу Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн /Шинэчилсэн найруулга/ төслийг дагасан болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг зүйл бүрээр хэлэлцэж, ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

-Нийгмийн даатгалын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын тухай хуулиудыг хэрэглэх журмын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Ахмад настны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Нэг.ГААЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

П.Анужин: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 2 дугаар зүйлийн “, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/” гэснийг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 6

Татгалзсан: 3

Бүгд: 9

66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Дипломат албан тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Эрүүл мэндийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Малчин, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Хоёр.ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

П.Анужин: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 1 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“1 дүгээр зүйл.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.2.1 дэх заалтын “0-16” гэснийг “0-18” гэж, 37.2.2 дахь заалтын “16” гэснийг “18” гэж, 37.2.2, 37.2.3 дахь заалтын “эмнэлэг, хөдөлмөрийн магадлах комисс” гэснийг “эрүүл мэндийн магадлалын зөвлөл” гэж, 37.3 дахь хэсгийн “комисс” гэснийг “зөвлөл” гэж, 37.4 дэх хэсгийн “37.2.1, 37.2.2-т” гэснийг “37.2.1-д” гэж, 37.5 дахь хэсгийн “37.2.1-37.2.3-т заасан комиссын” гэснийг “37.2.1, 37.2.2-т заасан зөвлөлийн” гэж, 37.9 дэх хэсгийн “комиссоос” гэснийг “зөвлөлөөс” гэж тус тус өөрчилсүгэй.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 7

Татгалзсан: 2

Бүгд: 9

77.8 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

2.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 2 дугаар зүйлийн “, 37 дугаар зүйлийн 37.4 дэх хэсгийн “37.2.2” гэснийг, 37 дугаар зүйлийн 37.5 дахь дэх хэсгийн “-37.2.3” гэснийг тус тус” гэснийг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 7
Татгалзсан: 2
Бүгд: 9
77.8 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн Банкны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Гурав.БАНКНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

П.Анужин: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 2 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“2 дугаар зүйл.Банкны тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.4 дэх заалтын “татварын өрөө барагдуулаагүй татвар” гэснийг “татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн өрөө барагдуулаагүй татвар, шимтгэл” гэж, мөн заалтын “татварын” гэснийг “татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн” гэж тус тус өөрчилсүгэй.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 7
Татгалзсан: 2
Бүгд: 9
77.8 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Найруулгын санал:

П.Анужин: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн нэрийн “НЭМЭЛТ” гэсний дараа “, ӨӨРЧЛӨЛТ” гэж нэмж, 1 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтын “73.1.4¹” гэснийг “73.1.4.а” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 5
Татгалзсан: 4
Бүгд: 9
55.6 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Дөрөв.ЗӨРЧЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

П.Анужин: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 3 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 3, 4 дүгээр зүйл болгох:

“3 дугаар зүйл.Зөрчлийн тухай хуулийн 10.17 дугаар зүйлийн тайлбар хэсгийг хассугай.

4 дүгээр зүйл.Зөрчлийн тухай хуулийн 10.16 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсгийн 8.2, 8.4 дэх заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл:	6
Татгалзсан:	3
Бүгд:	9

66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Тав.ТАТВАРЫН ЕРӨНХИЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

П.Анужин: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 1 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“1 дүгээр зүйл.Татварын ерөнхий хуулийн 61 дүгээр зүйлийн 61.1.5 дахь заалтын “тэтгэвэр, тэтгэмжийн” гэснийг “тэтгэврийн” гэж өөрчилсүгэй.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл:	4
Татгалзсан:	5
Бүгд:	9

44.4 хувийн саналаар санал дэмжигдсэнгүй.

Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Батлутын “дэмжсэн” санал техникийн саатлын улмаас “эсрэг” гарсан тул дээрх санал хураалтыг хүчингүй болгож, дахин санал хураалт явуулах горимын санал гаргав.

П.Анужин: Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Батлутын гаргасан горимын саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл:	6
Татгалзсан:	3
Бүгд:	10

66.7 хувийн саналаар горимын санал дэмжигдлээ.

П.Анужин: Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 1 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“1 дүгээр зүйл.Татварын ерөнхий хуулийн 61 дүгээр зүйлийн 61.1.5 дахь заалтын “тэтгэвэр, тэтгэмжийн” гэснийг “тэтгэврийн” гэж өөрчилсүгэй.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалтыг дахин явуулья.

Зөвшөөрөл:	6
Татгалзсан:	3
Бүгд:	9

66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Зургаа.ХӨДӨЛМӨРИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

П.Анужин: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 2 дугаар зүйлийн “71 дүгээр зүйлийн 71.8 дахь хэсэг,” гэснийг хасаж, төсөлд доор дурдсан агуулгатай 3 дугаар зүйл нэмэх:

“3 дугаар зүйл.Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 71 дүгээр зүйлийн 71.8 дахь хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 6

Татгалзсан: 3

Бүгд: 9

66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн Татварын зарим хууль болон Нийгмийн даатгалын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Долоо.ТАТВАРЫН ЗАРИМ ХУУЛЬ БОЛОН НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

П.Анужин: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 1 дүгээр зүйлийн “гарчиг” гэснийг “нэрийн “ДААТГАЛЫН ТУХАЙ” гэснийг “ДААТГАЛЫН ЕРӨНХИЙ” гэж, мөн зүйлийн “45 дугаар зүйлийн 45.1.3” гэснийг “44 дүгээр зүйлийн 44.1.3” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл: 6

Татгалзсан: 3

Бүгд: 9

66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн Донорын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Найм.ДОНОРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

П.Анужин: 1.Ажлын хэсгийн гаргасан, Төслийн 1 дүгээр зүйлийн “44 дүгээр зүйлийн 44.6-д” гэснийг “43 дугаар зүйлийн 43.5-д” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрөл:	6
Татгалзсан:	3
Бүгд:	9

66.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2008 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2009 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2010 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2011 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2012 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2013 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2014 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2015 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2016 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2017 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2018 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2019 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2020 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн даатгалын шимтгэлээс чөлөөлөх, ажилгүйдлийн даатгалын сангаас дэмжлэх үзүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Нийгмийн халамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Татварын өршөөл үзүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Эдийн засгийн ил тод байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2018 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2019 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2020 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Өршөөл үзүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2, 3 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2, 3 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

-Цэргийн албан хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн 1, 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүдээс асуулт, санал гараагүй болно.

-Төслийн 1, 2 дугаар зүйлийг тус бүрээр хэлэлцэж дуусав.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг хийж дууслаа.

Байнгын хорооноос гарах санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн П.Анужин Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулахаар тогтов.

Уг асуудлыг 17 цаг 18 минутад хэлэлцэж дуусав.

ХУРАЛДААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Хоёр.Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд

/Засгийн газар 2023.01.09-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд.

Засгийн газраас 2023 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулна.

Монгол Улсын Засгийн газраас 2023 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн нийгмийн даатгалын багц хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг хийе.

Тус багц хуулийн төслийг хэлэлцэхдээ Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслийг суурь болгож Улсын Их Хурлын гишүүн Бөхчулууны Пүрэвдорж нарын гишүүдээс 2021 оны 04 дүгээр сарын 29-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, мөн Ням-Осорын Учрал нарын 5 гишүүнээс 2020 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Хувийн тэтгэврийн тухай хуулийн төслийг нэгтгэн хэлэлцэж байгаа болно.

Нийгмийн даатгалын хуулийн төслийг хэлэлцүүлэгт бэлтгэх ажлын хэсгийг 2023 оны 02 дугаар сарын 07-ны өдрийн Улсын Их Хурлын даргын

захирамжаар байгуулсан бөгөөд миний бие ажлын хэсгийг ахалж, гишүүдээр Ж.Батжаргал, С.Ганбаатар, Т.Доржханд, Ц.Мөнх-Оргил, М.Оюунчимэг, Ц.Сандаг-Очир, Ц.Туваан, С.Чинзориг, Б.Саранчимэг, Б.Жаргалмаа, Ц.Идэрбат нарын гишүүд ажиллаж байна.

Таван хуулийн төслийг нэг бүрчлэн хэлэлцэх боловч нэг ажлын хэсэг гарсан тул ажлын хэсгийн танилцуулгыг нэгдсэн байдлаар Та бүхэндээ танилцуулна.

Ажлын хэсгийн танилцуулгыг Та бүхэндээ хүргэе.

Байнгын хорооны эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Засгийн газраас 2021 оны 10 дугаар сарын 15-ны өдөр, 2023 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн нийгмийн даатгалын багц хуулийн төсөл болон Улсын Их Хурлын гишүүн Бөхчулууны Пүрэвдорж нарын гишүүдээс 2021 оны 04 дүгээр сарын 29-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Ням-Осорын Учрал нарын 5 гишүүнээс 2023 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Хувийн тэтгэврийн тухай хуулийн төслийг

нэгтгэн Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэгт бэлтгэх, санал, дүгнэлт боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Улсын Их Хурлын даргын 2023 оны 02 дугаар сарын 06-ны өдрийн 27 дугаар захирамжаар байгуулсан билээ.

Тус ажлын хэсгийн ахлагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Нийгмийн бодлогын байнгын хорооны дарга П.Анужин, гишүүдээр Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Батжаргал, С.Ганбаатар, Т.Доржханд, Ц.Мөнх-Оргил, Б.Жаргалмаа, Ц.Идэрбат, М.Оюунчимэг, Ц.Сандаг-Очир, Б.Саранчимэг, Ц.Туваан, С.Чинзориг нар ажилласан болно.

Ажлын хэсэг Булган, Орхон, Дархан, Говьсүмбэр, Дундговь, Дорноговь, Хэнтий, Дорнод, Сүхбаатар, Говь-Алтай зэрэг 10 гаруй аймгуудаар, Улаанбаатар хотод нийгмийн бүх төлөөллийг хамруулсан 7 хэлэлцүүлгийг хийж, нийт 6 мянга гаруй иргэдэд хуулийн төслөө танилцуулж, санал авсан бол **D-Parliament** цахим хуудсаар 21 мянган иргэд хуулийн төсөлтэй танилцаж, 1300 иргэн саналаа ирүүлсэн байна.

Ажлын хэсэг олон нийт, нийгмийн төлөөллөөс ирсэн саналыг нэг бүрчлэн хэлэлцэж, төслийн үзэл баримтлал, зарчмыг алдагдалгүйгээр дараах агуулгын шинжтэй саналыг бэлтгэлээ. Үүнд:

1. Ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах гэрээний дагуу ажиллаж байгаа ажилтан зөвхөн тэтгэврийн болон тэтгэмжийн даатгалд хамрагдахаар, үндсэн ажлын хажуугаар зэрэгцээ хөдөлмөрийн гэрээгээр болон ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах гэрээний дагуу ажиллаж байгаа

ажилтан зөвхөн тэтгэврийн даатгалд хамрагдахаар.

2. Нийгмийн даатгалын Үндэсний зөвлөлийн ажил олгогч болон даатгуулагчийг төлөөлсөн гишүүнийг эрх бүхий байгууллага нь нээлттэй сонгон шалгаруулах журмаар нэр дэвшигчийг сонгон Үндэсний зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшүүлж, Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороонд ирүүлэхээр.

Байнгын хороо нэр дэвшигчийн нээлттэй сонсголыг хийж, тухайн албан тушаалд туршлага, ур чадварын хувьд тэнцэх эсэх санал, дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд танилцуулахаар.

3. Хөдөлмөрийн хүнд нөхцөлөөр тэтгэвэрт гарч буй даатгуулагчийн нөхцөлийг хэвээр үлдээхээр.

Хөдөлмөрийн хортой халуун нөхцөл болон газрын доор ажиллаж байгаа даатгуулагчийн тэтгэвэрт гарах насыг нэмэгдүүлэхгүй байхаар.

4. Тэтгэвэр авагчийн тэтгэврийн хэмжээг инфляцтай уялдуулан нэмэгдүүлэхийг жил бүрийн 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн нэмэгдүүлэхээр.

5. 2018 оноос дараалсан 6 болон 7 жилийн цалин хөлс, түүнтэй адилтгах орлогоос тэтгэвэр бодуулсан тэтгэвэр авагчийн тэтгэврийг 5 жилээр нэг удаа шинэчлэн тогтоох.

6. Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төсөл болон Улсын Их Хурлын гишүүн Ням-Осорын Учрал нарын 5 гишүүнээс өргөн мэдүүлсэн Хувийн тэтгэврийн тухай хуулийн төсөлтэй нэгтгэн Зөвшөөрлийн тухай хуультай нийцүүлээ.

Ажлын хэсгээс нийт Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн төсөлд 26 зарчмын санал, дагасан хуульд нийт 9 зарчмын санал, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуулийн төсөлд нийт 15 зарчмын зөрүүтэй санал, дагасан 2 санал, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэмжийн тухай хуулийн төсөлд нийт зарчмын зөрүүтэй 11 санал, дагасан 1 санал, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалах өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хуулийн төсөлд нийт 21 зарчмын зөрүүтэй санал, дагасан хуулийн 2 төсөлд санал бий.

Хувийн нэмэлт тэтгэврийн тухай хуулийн төсөл, Зөвшөөрлийн тухай хуультай нийцүүлж зарчмын зөрүүтэй 45 санал гарсан болно.

Байнгын хорооны эрхэм гишүүд ээ,

Ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг Та бүхэнд урьдчилан тараасан байгаа.

Хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг Та бүхнээсээ хүсье.

Анхаарал хандуулсанд баярлалаа.

Танилцуулгатай холбоотойгоор асуулт асуух гишүүд байна уу? Нэрсээ өгье.

Ням-Осорын Учрал гишүүнээр тасалъя. Дамбын Батлут гишүүн.

Д.Батлут: Та бүхэндээ энэ өдрийн мэндийг хүргэе.

Одоо нийгмийн хүсэн хүлээж байсан маш чухал хуулийн төслүүд дээр ажиллаж байна.

Энэ хуулийн төсөлтэй холбоотой асуудлууд нэлээн гарсан. Тойрогт ажиллаж байхад манай тойргийн иргэдээс гаргаж байсан асуудлууд байгаа. Тухайлах юм бол уулын баяжуулах Эрдэнэт үйлдвэрийн ажилтан, албан хаагчид, үйлдвэрчний эвлэлийн байгууллагынхаа шугамаар дамжуулж надад хүсэлт гаргасан.

Тэр бол хөдөлмөрийн хүнд болон хүнд, хортой нөхцөлд ажиллаж байгаа хүмүүстэй холбоотой. Тэтгэврийн насыг нэмэгдүүлж байгаатай холбоотой асуудлыг эргэж харах. Хуучин хууль эрх зүйн зохицуулалтаар нь үлдээх асуудлыг санал болгож байсан.

Харин ажлын хэсэг маань энэ дээр ажиллаад яг энэ шийдэл дээр саналаа гаргаж ирж байгаад их баяртай байна.

Энэ бол бас ажилтан, албан хаагчдын маань санал, хүсэлтийг хүлээж авч, сонсож хуулийн төсөлд хэвээр үлдээсэн нь талархууштай байна.

Нийтийн уурхайчдынхаа өмнөөс ажлын хэсгийнхэнд талархал илэрхийлье.

Асуулт байна. Нийгмийн даатгалын тухай хууль дээр хувийн тэтгэврийн сантай холбоотой шинэ зохицуулалтууд орж ирж байгаа юм. Тэгэхээр үүнтэй холбоотой хоёр асуулт байна.

Энэ 8.1.1, 8.2, 8.3 дээр ажил олгогч, ажилтан, гишүүн гээд. Нэг ёсондоо хувийн тэтгэврийн хөтөлбөрт хамрагдах ажил олгогч, ажилтан, тэр гишүүнтэй холбоотой асуудал дээр тодруулах зүйл байна.

Мэдээж ажилтан, албан хаагч нар нь насан туршдаа нэг байгууллагад

ажилладаггүй. Тэр тохиолдол нэлээн ховор байдаг. Магадгүй ингээд нэг ажил хийж байгаад өөр байгууллагад шилжиж ажиллах тохиолдлууд амьдрал дээр, практик дээр нэлээн их байдаг л даа.

Тэгэхээр өөр байгууллагад ажиллахаар шилжсэн тохиолдолд тэр хувийн тэтгэврийн хөтөлбөрт тэтгэврийг нь шилжүүлэх боломжтой юу? Хөтөлбөрт нь шилжүүлэх боломжтой юу?

Энэ шилжүүлэх боломжийг хууль, эрх зүйн хувьд нь зохицуулалт өгөх зайлшгүй шаардлага байна гэж үзэж байгаа. Тэгэхгүй бол ингээд ямар нэгэн байдлаар хийдэл үүсэх үү гэдэг.

Иргэд өөрсдөө хүсэж байдаг. Магадгүй тухайн хувийн даатгалын хөтөлбөр нь өөр албан байгууллагууд дээр хэрэгждэггүй ч юм уу, эсвэл өөр ажилд шилжсэнээрээ, өөр албан байгууллагад шилжсэнээрээ тэр хөтөлбөр нь үргэлжилж явах боломжгүй болчихдог ч юм уу, ийм нөхцөл байдлууд үүсэх вий гэдэг болгоомжлол байна.

Тэгэхээр үүнтэй холбоотойгоор асуудлыг хэрхэн зохицуулах боломж, бололцоо байгаа юм бэ гэдэг дээр хариулт авъя.

Хоёрдугаарт нь, энэ хувийн тэтгэврийн хөтөлбөр дээр ажилтны төлөх шимтгэлийн доод хэмжээ нь сарын нийт шимтгэлийн хэмжээний 50 хувиас, шимтгэлийн сарын нийт дүн нь тухайн ажилтны сарын үндсэн цалингийн 20 хувиас тус тус хэтрэхгүй байна гээд тоо хэмжээгээ заагаад өгчихсөн байна л даа.

Тэгэхээр сайн дурын үндсэн дээр энэ даатгалын хэлбэрээр хандаж байгаа гэж ойлгож байгаа.

Тэгэхээр ингэж тоон байдлаар хувь хэмжээг нь зааж өгөх нь өөрөө энэ сайн дурын гэдэг нөхцөлдөө нийцэж байгаа юм уу? Үүнийг ямар тооцоо, судалгаан дээрээс гаргаж ирж ийм хязгаарыг тавьж өгсөн юм бол гэдэг дээр нэг хариулт авъя. Баярлалаа.

П.Анужин: Дамбын Батлут гишүүнд баярлалаа. Тийм ээ.

Ажлын хэсэг дээр ажлын дэд хэсэг ажиллаж байхад бид олон удаагийн аймаг, орон нутгийн хэлэлцүүлгүүд хийсэн.

Энэ хөдөлмөрийн хүнд нөхцөлийн талаар маш олон иргэдийн санал ирсэн. Бид үүнийг авч үлдэж, төрөл бүрээс нь, тал бүрээс нь хэлэлцсэн.

Ер нь хүнд нөхцөл гэхээд тэгээд тэр хүнд нөхцөл дунд сарыг нь нэмнэ гэдэг бол байж боломгүй ойлголт юм гэдэг. Үүнийг уртасгана гэдэг өөрөө логикийн зөрчилтэй гэдэг энэ саналыг гаргаж, ажлын дэд хэсэг дээр хуучин хуулийг хэвээр нь үлдээх санал өнөөдөр Та бүхнээрээ хэлэлцүүлээд бид санал хураалт явуулна.

Ер нь бид өнөөдрийн горимоороо 5 багц хууль маань тус тусдаа хэлэлцэгдээд явна.

Хувийн тэтгэврийн сан тусдаа хэлэлцэгдээд явна. Зүйл, заалт бүр дээрээ.

Тэгэхээр таны энэ асуултыг тэр үед нэгтгэж болох уу? Болж байна. Баярлалаа.

Содномын Чинзориг гишүүн асуулт асууна. Содномын Чинзориг гишүүн асуулт асуухын өмнө би өнөөдрийн хуралдаанд хүрэлцэн ирсэн

ажлын хэсгийн гишүүдийн нэрсийг Та бүхэндээ танилцуулъя.

А.Хишигбаяр Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг орлон гүйцэтгэгч, Б.Батжаргал Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын нийгмийн даатгалын Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга, Д.Ренчиндорж Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын Хууль, эрх зүйн хэлтсийн дарга, Ц.Ганцэцэг Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч, Б.Даваахүү Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын Санхүү, бүртгэлийн газрын дарга, Б.Гэрэлсайхан Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын Бодлого, төлөвлөлтийн газрын ахлах шинжээч, Ө.Бодгэрэл тус яамны Нийгмийн даатгалын Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын ахлах мэргэжилтэн, С.Орхон Төв аймгийн Нийгмийн даатгалын хэлтсийн дарга, Г.Ганчимэг судлаач, зөвлөх, Ц.Дашдондог судлаач, зөвлөх гэсэн бүрэлдэхүүнтэйгээр ажлын хэсэг хүрэлцэн ирсэн байна.

Асуулт асуух гишүүдийн нэрсийн дараалалд Батсүхийн Саранчимэг гишүүний нэрийг оруулаад өгөөрэй.

Содномын Чинзориг гишүүн асуулт асууна.

С.Чинзориг: Хоёр, гурван зүйл тодруулмаар байгаа юм.

Одоо манай Нийгмийн даатгалын сангийн тухай хуулиар хуваарилалтын тогтолцоотой яваад байгаа юм.

Одоо бид Нийгмийн даатгалын хууль шинэчилсэн найруулгаар өөрчлөлт хийгээд хуулиа хэлэлцэж байна л даа.

Тэгээд одоо тэгээд энэ хууль батлагдсанаараа бид хуваарилалтын тогтолцоо цаашдаа хэвээр үргэлжилнэ гэж ойлгож байна уу? Хагас хуримтлалын тогтолцоонд шилжиж байна гэж ойлгож байгаа юм уу? Тийм хуримтлалын тогтолцоо руу шилжих алхам хэр хийгдэж байгаа юм?

Цаашдаа бид ямар хугацаанд ер нь бүрэн хуримтлалын тогтолцоонд орно гэж Та бүхэн тооцож хуулийн төсөл санаачилж оруулж ирсэн юм бэ гэсэн нэг асуулт байгаа юм.

Хоёр дахь асуудал. Манай одоогийн мөрдөж байгаа Нийгмийн даатгалын хуулийг муу хэлээд л байдаг л даа. Үр дүнгүй. Тэтгэврийн сан өөрөө тэтгэвэртээ гарсан гээд л, үгүйсгээд л.

Тэтгэврийн шимтгэл төлөлтийн ач холбогдлыг алдагдуулаад л нэг хэсэг баахан шуугисан. Энэ бол тийм биш л дээ.

Одоогийн мөрдөгдөж байгаа нийгмийн даатгал бол маш энэрэнгүй хууль шүү дээ. Би хэлээд л байдаг.

Ерөөсөө ажилтан өөрийнхөө цалингаасаа 10 хувийн шимтгэл төлөөд л тэгээд тэтгэвэр авахаараа тэр шимтгэлээ 10 хувийнхаа цалингаас төлсөн шимтгэлийн доод тал нь 45, дээд тал нь 80 хувиар, 70 хувиар, 60 хувиар цалин болгоод л авч байгаа шүү дээ. Ийм өгөөмөр хууль л даа.

Тэгээд одоо энэ чинь улам л өгөөмөр болж байгаа юм байна. Зардал нэлээн нэмэгдэх юм байна.

Тэгэхээр бид энэ хуульд ингээд өөрчлөлт орохоор төсөв дээр ирэх ачаалал хэр нэмэгдэж байгаа юм? Нийгмийн даатгалын сангийн өөрийнх нь

зардал хэр хэмжээгээр нэмэгдэж байгаа юм?

Тэтгэврийн талаар төрөөс баримтлах бодлогын бичиг баримтыг Их Хурал баталсан байдаг. Энэ баримт бичиг чинь Нийгмийн даатгалын сангийн зарлагыг дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 2 хувь байх аа? 2 хувиас ихгүй байлгана гэсэн ийм бодлогын бичиг баримт бий шүү дээ.

Энэ бодлогын баримт бичигтэйгээ нийцэж байгаа юу, нийцэхгүй байгаа юу? Энэ төсвийн зарлага чинь одоо тэгээд ямар хэмжээнд хүрэх юм? Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний хэдэн хувьд хүрэх юм? Энэ хууль батлагдсанаараа гэсэн ийм хоёр зүйл тодруулъя.

Гурав дахь асуудал нь, яах вэ “тэтгэвэр өвлөгдөх тухай” асуудал гэж бид яриад байгаа юм.

Уг зарчим нь манайх чинь хуваарилалтын тогтолцоотой явж байгаа нөхцөлд “эв санааны зарчимд тулгуурласан хуваарилалтын тогтолцоо”-той учраас уг нь “тэтгэвэр өвлөгдөх тухай” асуудал зарчим нь нэг их тийм зөв санаа биш л дээ.

Одоо яах вэ, тэгээд иргэдийн шаардлага, шахалтаар гээд ийм санаа орж ирж байгаа юм байна.

Нэг тэтгэвэр авагч чинь хамтдаа, гэр бүлийн хоёрын нэг нь нас барвал нэгэнд нь тэтгэврийнх нь 20 хувийг олгох юм байна. Энд одоо тэгээд жилд ямар хэмжээний зардал гарах юм?

Хоёрдугаарт, тэр шалгуур чинь арай бага юм биш үү. 10 жил хамт амьдарсан бол гэж байгаа юм байна. 10 жилийн гэр бүлийн хугацаа гэдэг чинь бага хугацаа л даа. Ядаж одоо үүнийг 20

жил хамт амьдарсан гэр бүлийн хоёрын нэг нь нас барвал тэр 20 хувь нь олгодог ийм тооцоо хийж үзсэн үү?

Яагаад заавал 10 жил гэсэн юм? Энэ 10 жил гэдэг чинь гэр бүлийн хамтын амьдралд их богино хугацаа шүү дээ.

Тэгээд үүнийг Та бүхэнд тайлбарлаач. Би 20 жил байх тухай асуудлыг бас авч үзэх нь зүйтэй л гэсэн ийм саналтай байгаа. Ядаж яах вэ тэр “**өвлөгдөнө**” гэдэг нь байдаг юм байгаа биз. Өвлөгдөнө гэх юм уу, юу гэх юм.

Тэгээд ядаж 10 биш 20 жил хамт амьдарсан гэр бүлийн хоёрт гэсэн ийм агуулгаар оруулбал яасан юм бэ гэсэн ийм гурван асуулт байна.

П.Анужин: Содномын Чинзориг сайдын тавьж байгаа гурван асуултууд маш чухал асуудлууд.

Бид өнөөдөр өмнөх тогтолцоо нь болохгүй байсан юм шиг ойлголт нийгэмд их байгаа. Тэгэхээр үүнийгээ халах гэж байгаа юм шиг.

Тэгэхээр зарчмын энэ суурь ойлголтуудтай уялдуулаад саяын асуусан тооцоо, тооцооллуудыг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам, Төрийн нарийн бичгийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч А.Хишигбаяр дарга хариулъя.

4 номерын микрофоныг нээгээд өгөөрэй.

А.Хишигбаяр: С.Чинзориг гишүүний асуултад хариулъя.

Эхний асуулт нь хуваарилалтын тогтолцоонд “**хагас хуримтлал**”, “**бүрэн хуримтлал**” руу хэзээ шилжих вэ гэсэн асуулт байсан.

Монгол Улсын “Алсын хараа” урт хугацааны бодлогод үе шаттай хуваарилалтад тогтолцоо руу шилжинэ.

2040 оноос “**бүрэн хуримтлалын тогтолцоо**” руу шилжинэ гэсэн зорилтыг тавьсан байгаа.

Энэ урт хугацааны бодлогодоо үндэслэж бид хууль хэрэгжүүлэхээс эхлээд “**хагас хуримтлалын тогтолцоо**” руугаа шилжээд явна. Тодорхой шимтгэл төлөгчийн маань тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн 2 хувийг яг бэлэн мөнгө болгож “**хагас хуримтлал**” руу шилжүүлнэ.

Цаашдаа 2040 оноос хойш “**бүрэн хуримтлал**” руу шилжүүлнэ гэдэг энэ агуулгаар бол хуулийн төслөө боловсруулсан байгаа.

Тэгэхээр хуулийн төсөл маань хууль хэрэгжсэнээсээ хойш “**хагас хуримтлалын тогтолцоо**” руу бол үе шаттай шилжих эхний алхмууд хийгдэж эхэлнэ гэж хуулийн төсөлд тусгасан байгаа.

Нийгмийн даатгалын багц хууль батлагдсанаар хичнээн төгрөгийн зардал гарах вэ. Энэ дээр тооцоо, судалгаа хийсэн үү гэсэн ийм хоёр дахь асуудал байгаа.

Манай яамны зүгээс, ажлын хэсгийн зүгээс бид тооцоо, судалгаа хийсэн.

Багц хуультай холбоотой нийтдээ 1.2 их наядын зардал нэмэлтээр гарна гэж тооцож байсан. Гэтэл сая Төсвийн тухай хуулиар тэтгэврийн зөрүү ойртуулах зардлыг маань шийдвэрлээд өгчихсөн.

Мөн тэтгэврийг 10 хувиар нэмэгдүүлнэ гэсэн энэ зардлуудыг шийдвэрлээд өгсөнтэй холбоотой нийтдээ 394.5 тэрбумыг шийдвэрлээд өгсөн байгаа.

Тэгэхээр нийгмийн даатгалын багц хууль 2024 оны 01 сарын 01-нээс хэрэгжээд эхэлнэ гэж үзэх юм бол 470.0 тэрбум төгрөгийн зардал нэмэгдэнэ гэж харж байгаа.

Энэ 470.0 тэрбум төгрөгийн маань 369.3 тэрбум маань одоо яг “**хагас хуримтлалтын тогтолцоо**”-нд шилжүүлэх буюу өнөөдрийн шимтгэлийн 2 хувийг бэлэн мөнгө болгож хадгалаад явах энэ зүйлд зарцуулна.

Бусад нь тухайн үеийн гарч байгаа төрөөс шимтгэлийг нь хариуцах иргэдийн шимтгэл. Мөн агентлагийн тухай хуулийн дагуу нийгмийн даатгалын байгууллагын үйл ажиллагааны зардлыг төрөөс хариуцна гэсэн энэ зардлууд ороод явж байгаа.

Энэ орон зайг цаашдаа нийгмийн даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлэх, өр авлагыг барагдуулах энэ үйл ажиллагаагаар бид цааш нь тодорхой хэмжээг нь барагдуулаад, орлого, зарлагын балансыг нь тэнцүүлээд явахад боломжтой гэж харж байгаа.

Төрөөс тэтгэврийн шинэчлэлийн талаар баримтлах бодлого дээр Нийгмийн даатгалын сангийн татаасыг 2 хувиас хэтрүүлэхгүй гэсэн. Орлого, зарлагын зөрүү буюу Тэтгэврийн даатгалын сангийн алдагдлыг 2 хувиас хэтрүүлэхгүй гэсэн бодлогын бичиг баримтад туссан байгаа.

Өнөөдөр ялангуяа 2023 онд нийгмийн даатгалын сан улсын төсвөөс татаас авахгүй байгаа.

545.0 тэрбумын төгрөгийг өнөөдөр улсын төсвөөс санд олгож байгаа. Гэхдээ энэ бол цэргийн тэтгэвэр авагч, мөн нийгмийн даатгалын харилцаа үүсэхээс өмнө тэтгэвэр тогтоолгосон хүмүүсийн тэтгэврийн зардал байгаа.

Энэ 545.0 тэрбумыг өнөөдрийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүнтэй хэрвээ харьцуулж үзэх юм бол 1.2 хувьд барьж байгаа.

Дараагийн зардал нь 20 хувь буюу гэр бүлийн нэг нь нас барвал нөгөө хүний тэтгэврийг нь 20 хувиар нэмэгдүүлнэ гэсэн зардал байгаа.

Энэ дээр бид тооцоо, судалгаа хийгээд 10 жил хамт амьдарсан. Магадгүй бурхан болоход нөгөө гэр бүлийн хүн маань тэтгэвэр тогтоолгоогүй байх юм бол 5 жилийн хугацаанд эрх нь хадгалагдах байдлаар хуульчилж хуулийн төсөлдөө тусгасан байгаа. Энд нийтдээ 7.7 тэрбум төгрөг зарцуулна гэсэн ийм урьдчилсан судалгаа хийсэн байгаа.

П.Анужин: Гүйцээгээд хариулъя. А.Хишигбаяр дарга.

А.Хишигбаяр: Ийм байгаа. Яг тэтгэвэр авч байгаа хоёр гэр бүлийн хүний нэг нь бурхан болох юм бол бурхан болсон хүний тэтгэврийнх нь 20 хувийг нөгөө үлдэж байгаа гэр бүлийн хүнд нь нэмэгдүүлж олгож байгаа юм.

Гэтэл магадгүй хоёр гэр бүлийн нэг нь тэтгэвэр авагч биш байж болно. Тийм ээ. Арай нас нь хүрээгүй, тэтгэвэр тогтоолгоогүй байх юм бол энэ эрх нь 5 жил дотор хадгалагдаад, магадгүй 2 жилийн дараа гэр бүлийн хүн нь тэтгэвэр тогтоолгох юм бол 2 жилийн дараа тэтгэврийг нь нэмэгдүүлээд явна гэсэн

ийм 5 жилийн дотор хадгалагдаад явах нөхцөлийг нь оруулаад өгч байгаа юм.

П.Анужин: Тэр 10 жилийг яагаад 10 жил гэсэн юм бэ?

Хамтдаа амьдарсан, тэтгэврийн нас хүрчихсэн хүмүүс чинь нийт амьдралын юунд нь энэ 10 жил чинь их богино хугацаа. Энэ үндэслэлээ тайлбарлаарай гэсэн.

А.Хишигбаяр дарга хариулъя. 4 номерын микрофоныг нээгээрэй.

А.Хишигбаяр: Энэ дээр бид бас 10 жил гэдэг энэ доод хугацааг нь зааж өгч байгаа.

Яагаад гэх юм бол бид шууд гэр бүлийн хоёр гээд явах юм бол энэ дээр шууд бие биедээ би нэг тэтгэврээ нөгөөдхийг нь нэмэгдүүлнэ гэх юм бол, одоо бага хугацаа тавьж өгөх юм бол тэтгэврийн даатгалын сан дээр алдагдал гарах юм байна.

Нөгөө талаараа бид гэр бүл тогтвортой байх гэдэг бодлогоор тогтвортой цаашдаа амьдрах, гэр бүл тогтвортой байх гэдгээр бид 10 жилээр хязгаарлаад, 10 жилээс дээш байх юм бол тэтгэврээ нэмэгдүүлдэг байх зохицуулалтыг нь оруулж өгье. Хэтэрхий бага байх юм бол энэ нь нийгмийн даатгалын сандаа ачаалал үүсэх юм байна гэж тооцоо, судалгаа хийсэн байгаа.

П.Анужин: Тодруулах уу? Та. С.Чинзориг сайд тодруулна.

С.Чинзориг: Тэр 2 хувийн хуримтлал үүсгэх асуудал яриад байна. Тийм ээ.

Тэгвэл би “сангийн хуримтлалыг үүсгэх ёстой асуудал” гэж үзээд байгаа

юм. Гэхдээ та нар нөгөө **“нэрийн дансыг мөнгөжүүлэх асуудал”** гэж яриад байна шүү дээ.

Би “сангийн хуримтлал үүсгэх асуудал” бол өөр асуудал. “Нэрийн дансны мөнгийг мөнгөжүүлэх асуудал” өөр тусдаа асуудал.

Нэрийн дансыг мөнгөжүүлэх асуудал тэр сангийн хөрөнгөөр нь өөрийг нь өөрөөр нь мөнгөжүүлэх асуудал биш ээ.

Наад 2 хувь чинь сангаа арвижуулах, тэр хуримтлалын тогтолцоо руу шилжих суурийг нь тавих асуудал болохоос биш тэр мөнгөжүүлэх асуудлыг үүгээр хааж болохгүй шүү дээ. Хоёр өөр юмыг та нар ингээд холиод, Сангийн яаманд хөөрхөн хууртагдаад яваад байгаа юм биш биз дээ?

Би тэр 2 хувийг нь арвижуулахыг бол дэмжиж байна. Тэр бол “бүрэн хуримтлалын тогтолцоо”-нд шилжих суурь болох ёстой.

Нэрийн дансыг мөнгөжүүлэх асуудал бол өөр асуудал шүү дээ. Тэрийг засаг цэвэр.../минут дуусав/

П.Анужин: С.Чинзориг сайд санал хэллээ.

Ням-Осорын Учрал гишүүн.

Н.Учрал: 2020 оны 10 сарын 02-нд миний болон тухайн үед Б.Саранчимэг гишүүн, Б.Баттөмөр гишүүн, Л.Мөнхбаатар гишүүн. Тухайн үед З.Нарантуяа гишүүн байсан.

Ингээд бид 5-ын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан Тэтгэврийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэх

ажлын хэсэг ажиллаад энэ хуулиудыг боловсруулсан.

Ингээд сонгуулийн дараа өргөн бариад, тэр 2020 оны 10 сарын 02-нд Их Хурлаар хэлэлцэх эсэхийг нь дэмжээд, тухайн үед Засгийн газраас оруулж ирээд нэгтгээд явъя гэснээс хойш одоо ер нь хөдөлмөр халамжийн салбарт юу ч болов гэдэг шиг явсаар байгаад яг өнөөдрийг хүрээд, Х.Булгантуяа сайд оруулж одоо энэ хуулийн анхны хэлэлцүүлгийг хийгээд, тухайн үед 2020 онд Их Хурлын сонгуульд хамтарч нэг тойргоос дэвшсэн П.Анужин гишүүн ахлаад, босго даваад орж ирж байна. Би түүнд их баярлаж байгаа.

Дээрээс нь би С.Чинзориг гишүүнийг **“хуримтлал руу шилжих ёстой”** гэдэг үгийг ингэж их хэлдэг болсонд нь би маш их баярлаж байгаа.

Яагаад гэхээр **“тэтгэвэр өвлөгдөх ёстой”**. Нийгмийн даатгалын шимтгэл нь өөрөө тэр **“өгөөжийг нь иргэд хүртдэг байх ёстой”**. **“Олон давхаргад тэтгэврийн тогтолцоотой болох ёстой”** гэдгийг л иргэд хүсэж байгаа юм.

Тэгэхээр нэг алхам хийе. Тэр нийгмийн даатгалын шимтгэлд төлж байгаа тэр 17-гийн ядаж 2 хувийг нь **“өгөөжийг нь тооцдог болъё”** л гэж иргэд хүсэж байна шүү дээ.

Тэгэхээр **“нэрийн данс”** гэдэг бол өөрөө **“эзэнтэйгээ хамт бурхан болдог нэрийн данс”** байхгүй юу.

Тэгэхээр тэр гар утасны аппликэйшн рүү ороод нэрийн дансаа шалгаад яах вэ дээ. Тэртээ тэргүй **“өсдөггүй сан”**-г юуг нь шалгах юм. Иргэд.

Тэгэхээр тэр 2 хувь чинь өөрөө тэр үнэхээр 300 хэдэн тэрбум төгрөг байгаа бол түүнийх нь өгөөжийг нь иргэд хүртдэг байвал шимтгэл төлөхдөө иргэд одоо тийм итгэлтэйгээр төлнө шүү дээ.

Тэгэхгүй нийгмийн даатгал чинь өөрөө 30 жилийн дараа би тэтгэвэрт гарахад надад ямар үр шим өгөх бол гээд хүлээж байдаг. Гэтэл тухайн үеийнхээ нэг тэгшитгээд л нэг тэтгэвэр олгочихоор чинь.

Дээрээс нь өнөөдрийн гол асуудал юу вэ гэхээр бид тэтгэврийг даатгалтай андуурч явсаар байгаад өнөөдөр хүрчихсэн байхгүй юу.

“Даатгал чинь тооцож болдоггүй”. Ямар нэгэн гэнэтийн эрсдэл болох юм бол суурилсан ийм санхүүгийн бүтээгдэхүүн.

Харин **“тэтгэвэр бол тооцож болдог”** асуудал байхгүй юу. Хэдэн жилийн дараа тэтгэвэрт гарна гэдэг нь тооцогдож байгаа.

Тэгэхээр тэр 2 хувийг илүү хөрөнгийн менежмент хийж буюу мэргэжлийн хөрөнгө оруулагч нараараа удирдуулаад, түүнийх нь өгөөжийг нь тэр нэрийн дансаараа дамжуулаад иргэд хүртдэг байгаач ээ гэж хүсэж байгаа юм.

Тийм ч учраас өнөөдөр энэ хууль дээр шилэн ажиллагаа явснаас хойш харагдсан.

Одоо тэр бараг хэдэн тэрбум билээ. 35, 36 тэрбум төгрөг авч чадаагүй байж байгаа гээд мэдээллүүд байна шүү дээ. Тэр банкаас.

Гэтэл банкууд нь өнөөдөр тэр мөнгийг аваачиж банканд хийж, байршуулж иргэдийн мөнгийг хүүлээд,

дампуурчхаад, хэн хариуцсан нь тодорхойгүй болчихоод байхад дахиад банкандаа энэ 2 хувийг хийж, түүний өгөөжийг нь иргэддээ хүртээнэ гэж ярьж болохгүй шүү дээ.

Тэгэхээр **“санхүүгийн хэрэгсэл рүү”, “хөрөнгийн зах зээл рүү”** тэр 2 хувийг хийж, түүн дээр нь хөрөнгийн менежмент хийж, түүний **“үр шимийг иргэд хүртдэг тогтолцоо”** руу шилжье.

Өнөөдөр тэр Рио Тинто гэдэг компани чинь Австралийн тэтгэврийн сангийн хувьцаа эзэмшигч. Гэтэл Австралийн ахмадууд Монголын газрын баялгаас хишиг хүртээд байна шүү дээ. Яг энэ агуулгаар бол.

Тэгэхээр 2 хувийн тэр 300.0 тэрбумыг чинь удирдах **мэргэжлийн хөрөнгө оруулагч** нараараа дамжуулаад **хөрөнгийн зах зээлд** хийснээрээ өгөөжийг нь иргэд хүртдэг тогтолцоо руу шилжье гээд байхад Засгийн газрын бонд, үнэт цаас, нөгөө банкууд, дээрээс нь хөрөнгийн зах зээлд санхүүгийн хэрэгсэлд оруулж болох энэ зохицуулалтыг нэмэхгүйгээр зөвхөн энэ гурвыг үлдээхээд дахиад л банк руугаа хийнэ гээд сууж байх юм бол наад 2 хувь чинь дахиад дампуурна шүү.

Тэгэхээр **“санхүүгийн хэрэгсэлд оруулж болно”** гэдэг заалтыг яагаад нэмээгүй юм.

П.Анужин: Н.Учрал сайдын асуултад Б.Батжаргал дарга хариулъя.

Ер нь бид хууль дээрээ 29.5.1-тэй бид энэ хуулийн 13.1-д заасан **“санхүүгийн хэрэгсэлд”** гээд заачихсан байгаа. Тийм ээ.

5 номерын микрофоныг өгье. Б.Батжаргал дарга хариулъя.

Б.Батжаргал: Н.Учрал гишүүний асуултад хариулъя. Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам Б.Батжаргал.

2 хувийн асуудал яг одоо **PAYG**['pay-as-you-go'] схем дээр байгаа 17 хувийг 15-ыг нь яг улсын схем дээрээ үлдээгээд, хуваарилалтын тогтолцоо дээрээ үлдээгээд, 2 хувийг нь хуримтлалын сан руу авах ийм үндсэн төлөвлөгөөтэй байгаа.

Тэгээд Хуримтлалын нэгдсэн сангийн тухай хуулийн төслийг манайх Сингапурын хамтын ажиллагааны байгууллагатай хамтраад ажиллаад боловсруулаад явж байгаа.

Тэр төсөл дээр Хувийн нэмэлт тэтгэврийн сангийн тухай хууль нь хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэлтэй адилхан **“Засгийн газрын бонд”, “бүх төрлийн үнэт цаас”**. Тэгэхдээ зохицуулалттай зах зээл дээр арилжаалагдаж байгаа “үнэт цаас”.

Тэгээд **“гадаадын хөрөнгө оруулалтын боломжит хувилбаруудыг бүгдийг нь тусгана”** гэсэн үндсэн үзэл баримтлалаар төсөл нь бичигдээд явж байгаа гэдгийг хэлэх хэрэгтэй. Баярлалаа.

П.Анужин: Х.Булгантуяа сайд нэмэлт хариулт өгье.

Х.Булгантуяа: Сая Б.Батжаргал даргын хариулж байгаа нөгөө 2 хувийн асуудлыг яриад байна л даа.

Энэ бол жилд 370.0 тэрбум төгрөг. Ингээд 2 жил дамнангуут шууд 740.0 тэрбум төгрөг гээд хуримтлал үүснэ.

Үүнийг бид хуримтлалын сангийн тухай бүр ийм тогтолцоог бий болгох гэж байгаа. Энэ бол Засгийн газрын үйл

ажиллагааны хөтөлбөрт гээд бүгдэд нь туссан.

Тэгэхээр энэ хуулийг Баялгийн сангийн тухай хуультай хамтад нь бичиж байгаа.

Энэ хууль дээр **“санхүүгийн хэрэгсэл байршуулах”, “гадаад, дотоодын үнэт цаас худалдан авах”** байдаг юм уу? Эдгээр нь тусгайлсан энэ хуулиар зохицуулагдах нь зүйтэй юм гэж үзэж байгаа.

Одоо бол бид ямар ч байсан эхний шатад Сангийн яамтайгаа ойлголцолд хүрээд 2 хувийг нь бид мөнгөжүүлээд аваад үлдье. Өмнөх шигээ бүх нийгмийн даатгалын шимтгэлийг, тэтгэврийн шимтгэлийг аваад буцаад өнөөдөр тэтгэвэрт нь буцаад гаргачихдаггүй, 2 хувийг нь бид хуримтлал байдлаар аваад үлдье гээд. Харин үүндээ зориулсан хууль эрх зүйн орчныг л бий болгоё гэж байгаа юм.

Тэгэхээр Н.Учрал гишүүний хэлж байгаа энэ зохицуулалтуудыг тухайн хуулиар нь хийе гэж бид төлөвлөж байгаа. Ирэх намар Улсын Их Хуралд Засгийн газраас өргөн барихаар ажиллаж байна.

П.Анужин: Н.Учрал гишүүн тодруулж асууя.

Н.Учрал: Энэ 2 хувийн хуримтлалыг Засгийн газрын бонд, үнэт цаас, дээрээс нь банкуудад гээд хаачхаж байгаа байхгүй юу.

Энэ дээрээ **“санхүүгийн хэрэгсэл оруулж болно”** гэж нэмэхгүй бол Х.Булгантуяа сайдын хэлээд байгаа нөгөө хууль чинь орж ирэхэд энэ чинь хаагдчихсан л ороод ирнэ.

Тэгэхээр Х.Булгантуяа сайд уг нь прогрессив^[дэвшилтэт] хүн байхгүй юу.

Тэгэхээр энэ “хөрөнгийн зах зээлээ”, “санхүүгийн зах зээлээ” дэмжинэ гэдэг ойлголтыг оруулж ирэхгүй бол болохгүй шүү дээ.

Дээрээс нь бас нэг ойлголтыг Та иргэддээ өгөх ёстой. С.Чинзориг сайд зөв хэлээд байна шүү дээ.

Хуваарилалтын тогтолцооны тэр мөнгө чинь өвлөгдөхгүй шүү дээ. Иргэдэд буруу ташаа ойлгогдох гээд байна шүү дээ.

Тэр 2 хувийн хуримтлал дээр чинь л өгөөж тооцоод өвлөгдөх юм яригдаж байгаа болохоос, иргэн болгоны тэтгэвэр өвлөгдөх хууль гарчихлаа гэж ингэж андуураад байна шүү дээ.

Харин тэгээд тэр 2 хувийнхаа хуримтлалын өгөөжийг яаж тооцоод, яаж өвлүүлэх юм. Дээрээс нь ямар мэргэжлийн хөрөнгө оруулагч нар түүнийг удирдах юм.

Тэгэхгүй бол “**Нийгмийн даатгалын зөвлөл**” гээд нөхдүүд чинь дахиад дампууруулна шүү дээ.

П.Анужин: Яг энэ хоёр зүйл жоохон хоорондоо хутгагдаж, хүмүүс буруу ойлгоод байгаа.

Сая С.Чинзориг сайдын ярьж байгаа 20 хувь бол тэтгэврийн тусгай зохицуулалт гэж байгаад нийгэм, эдийн засаг, ард түмний амьдрал, хамтарсан тэтгэвэр авсан байдал. Одоо нэг нь бурхан болбол үлдэж байгаа хүний эдийн засгийн ачаалал зэргийг тооцоод ийм “**тусгай зохицуулалт**” гэдгээр 20 хувь орж ирсэн. Энэ бол “өвлөгдөхтэй ямар ч хамаагүй”. Энэ нэрийн дансны өвлөгдөх

байдалтай хамаагүй тусгай зохицуулалт гэдгийг хэлье.

Ням-Осорын Учрал гишүүн санал хэллээ.

Батсүхийн Саранчимэг гишүүнийг асуулт асуухаас өмнө дэгээрээ түрүүн Дамбын Батлут гишүүний асуусан Хувийн нэмэлт тэтгэврийн даатгалтай холбоотой. Энэ нь шилжих үү, байгууллага шилжүүл гэсэн ийм асуулт асуусан шүү дээ. Хоёр асуулт.

Тэр дээр 5 номерын микрофонд Б.Батжаргал дарга одоо хариултыг нь өгчих.

Б.Батжаргал: Д.Батлут гишүүний асуултад хариулъя.

Энэ аягүй чухал асуудал юм байна лээ.

Бид олон улсын туршлагыг судалж байгаад зөвхөн хувийн нэмэлт тэтгэврийн нэрийн данс гээд хүн бүхэн дээр нэг л данс үүснэ.

Тэгээд ажлаас гараад өөр ажилд ордог ч юм уу, ямар нэгэн шалтгаанаар одоо энэ хөтөлбөрөө сольсон тохиолдолд яах вэ гэсэн зохицуулалтыг хуулийн төслийн 5 дугаар бүлэг дээр 39.1. 39.2 гэсэн заалт дээр зохицуулаад өгчихсөн байгаа. Бас 9 дүгээр бүлэг дээр “**мэдээллийн сан**” гэсэн бүлгийг бас оруулж ирээд энэ дээр тухайн тэр бүх хүмүүсийн мэдээлэл нь ямар байдлаар үүсэх юм, яаж ашиглах юм гэсэн мэдээллийг нь бүгдийг нь оруулчихсан байгаа. Зохицуулалт нь байгаа. Тийм.

П.Анужин: Хоёр дахь нь, яагаад хязгаар тавьсан юм бэ гэж байгаа шүү дээ. Энэ өөрөө сайн дурын гэгчхээд энэ

хязгаарын чинь учир нь юу юм бэ тийм гэж асуусан.

Б.Батжаргал: Хоёр дахь асуултын хувьд хуулийн төслийн 10.4 дээр хоёр төрлийн хязгаарлалт байгаа.

Нэгдүгээрт, ажилтны төлөх шимтгэл ажилтныг хамгаалсан заалт. Хамгийн дээд талдаа нийт төлөх шимтгэлийн 50 хувиас хэтрэхгүй шүү. Ажил олгогч бол хэдэн ч хувийг төлж болно. Нийт төлөх шимтгэлийг 90 хувиар ч юм уу, 100 хувиар төлж болно. Тухайн ажилтнаа дэмжих үүднээс.

Ажилтан бол хамгийн дээд талдаа шимтгэлийнхээ 50 хувийг, нийт төлөх шимтгэлийн 50 хүртэл хувийг төлнө гэсэн ажилтнаа хамгаалсан заалт байгаа.

Хоёр дахь асуулт нь, 20 хувийн хязгаарыг яагаад тавьсан бэ гэдэг нь болохоор энэ нь өөрөө татварын чөлөөлөлттэй холбоотой онцлог харилцаа. Төлж байгаа шимтгэл, ажил олгогчийн төлж байгаа шимтгэл, гишүүний төлж байгаа шимтгэл хоёулаа хувь хүний орлогын албан татвар, аж ахуйн нэгжийн орлогын татвар ногдуулах орлогоос чөлөөлөгдөнө.

Тэгэхээр энэ дээр дээд тааз байхгүй бол энд ямар нэгэн байдлаар бас буруугаар ашиглах тохиолдол олон улсад гардаг юм байна гэдэг дүгнэлтээс үүдээлтэйгээр 20 хувийн тааз тогтоож өгсөн байгаа. Тэгэхдээ энэ бол нэлээн өндөр тааз байгаа.

П.Анужин: Баярлалаа. Батсүхийн Саранчимэг гишүүн асуулт асууна.

Б.Саранчимэг: Баярлалаа.

Тэгэхээр өнөөдөр бид маш чухал хуулийн төслийг хэлэлцэж байгаа. Тэгээд

энэ дундаас Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн талаар тодруулах зүйлүүд байна.

Малчдын тэтгэвэр, тэтгэмжийг ямар бодлогоор яаж шийдэл гаргаж байгаа вэ гэсэн нэг ийм асуулт байна.

Тэгэхээр малчин хүн нийгмийн даатгалын шимтгэлээ хэрвээ өөрөө төлбөл 50 хувийг нь хөнгөлөлт үзүүлнэ гэж яриад байгаа.

Тэгэхээр энэ дээр тодруулж тодруулга авах гэсэн юм. Ер нь “малчин хүн” гэж ямар хүнийг хэлж байгаа вэ? Өнөөдөр нэг малтай хүнийг “малчин” гэж тооцох уу? Тийм ээ.

Тэгэхээр олон малтай хүний малчнаас энэ хөнгөлөлт үйлчлэх үү? Энэ бас нийгэм дээр нэлээн шүүмжлэл, нэлээн ойлголтын зөрүүтэй яваад байгаа учраас энэ дээр Сангийн яам болоод ажлын хэсгийн ахлагчийг тодруулж өгөхийг хүсэж байна.

Хэрвээ малчид маань өөрсдөө нийгмийн даатгалынхаа шимтгэлийг төлөөд явчихвал манай энэ улсын төсөвт ямар хөнгөлөлт үзүүлж байгаа вэ? Хэрвээ төлөхгүй бол ямар дарамт үзүүлж байгаа вэ гэдгийг бас нэг тодруулмаар байна.

Нөгөө талаар хүнд нөхцөлд ажилладаг хүмүүсийг тодорхой нэрлэхсэн байдаг. Тэгвэл өвлийн болоод хүйтэн улиралд ажилладаг уурын зуухын галчийг ийм хүнд нөхцөлд ажилладаг гэж оруулдаггүй юм билээ.

Тэгэхээр Нийгмийн даатгалын сангийн талаар хэлэлцүүлэг хийгээд явж байхад энэ тал дээр маш их асуулт асууж, тодруулга өгөхийг хүсэж байсан.

Тэгэхээр хүйтний нөхцөлд ажилладаг яг энэ уурын зуухын галчийг бас хүнд нөхцөлд оруулж өгөөч ээ гэсэн ийм хүсэлт байсан. Энэ хуулийн төсөлд орсон байгаа юу? Энэ дээр нэг тодруулга өгөөч. Баярлалаа.

П.Анужин: Б.Саранчимэг гишүүн их чухал тодруулгуудыг хийж байна.

Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам хуулийн төсөлд оруулж ирсэн нөгөө тооцоолол дээрээ үндэслээд. Тийм ээ. Энэ малчин иргэдэд үзүүлэх. Хэрвээ өөрөө төлбөл 50 хувийг нь улсаас дэмжлэг үзүүлнэ гэсэн энэ заалтаа санхүүгийнхээ тооцоололтой уялдуулаад тодорхой тайлбар өгчихье.

3 номерын микрофонд Ц.Ганцэцэг дарга хариулах уу? 2 номерын микрофонд.

Ц.Ганцэцэг: Б.Саранчимэг гишүүний асуултад хариулъя.

Хуулийн төсөлд малчдын нийгмийн даатгалын хамралттай холбоотой нэлээн тодорхой тодорхой заалт орж байгаа. Энэ маань юу гэсэн үг вэ гэхээр малчид маань өнөөдөр нийгмийн даатгалын хамралт үндсэндээ 20 орчим хувьтай. Тоон үзүүлэлтээр аваад үзэхээр 40 гаруй мянган малчин нийгмийн даатгалд даатгуулаад явж байгаа.

2019 онд орсон Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд зааснаар 5 жилийн насыг нь наашлуулсан. Өнөөдөр 27 орчим мянган малчин нийгмийн даатгалаас тэтгэвэр аваад явж байгаа.

Тэгэхээр хамралт үндсэндээ хангалтгүй бага байгаа ийм үндэслэлээр малчдын нийгмийн даатгал даатгалын

шимтгэлийн 5 хүртэл жилийн шимтгэлийг өөрөө хариуцан төлж байгаа бол тэр шимтгэлийнх нь 50 хувийг нь төрөөс хариуцъя гэсэн ийм зохицуулалтыг оруулж байгаа.

Хэрвээ энэ зохицуулалт хэрэгжээд явбал малчид маань Нийгмийн даатгалынхаа сангаас тэтгэвэрээ аваад явах боломжтой. Тооцооллоор аваад үзэхээр жилдээ дунджаар 500 мянган төгрөгийн тэтгэврийг одоо аваад явж байна. Малчид маань.

Хэрвээ нийгмийн даатгалын шимтгэлийг төлөхгүй явбал улсын төсвөөс 13.2 их наяд төгрөг зарцуулах маш том зардлын тооцоолол үүсэж байгаа учраас энэ шимтгэлийнх нь орлогыг бас хариуцаад явбал яасан юм бэ гэсэн ийм зохицуулалт орж байгаа.

Хөдөлмөрийн хүнд нөхцөлийн хувьд ажлын хэсэг дээр яриад, ер нь энэ өргөн барьсан хуулийн төслөөр хөдөлмөрийн хүнд нөхцөлийг үндсэндээ 2025 оноос байхгүй болгоё гэсэн ийм зохицуулалт орсон боловч энэ хэлэлцүүлгийн үеэр ард иргэдийн санал, Монголын Үйлдвэрчний эвлэлийн холбоо, ер нь хэлэлцүүлэгт орсон.

Дээрээс нь ажлын хэсэг дээр яриад хөдөлмөрийн хүнд нөхцөлийг хэвээр нь байлгая гэдэг ийм зохицуулалт оруулаад ингээд зарчмын зөрүүтэй саналаар явж байгаа.

Одоогийн мөрдөж байгаа хуулиар хөдөлмөрийн хэвийн бус нөхцөлийн жагсаалтыг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын баталсан тушаалаар мөрдөөд явж байна.

2004 оны 77 дугаар тушаалаар баталсан энэ жагсаалтыг мөрдөж байна.

Хүнд нөхцөлд ямар ямар ажил орох вэ. Таны асууж байгаа тэр сургуулийн, цэцэрлэгийн. Тийм ээ. Жижиг байгууллагын уурын зуухны галчийн хувьд жилийн дөрвөн улиралд бүтэн ажилладаггүй. Зуны улиралд амарчихдаг учраас энэ хүмүүсийн хувьд одоо мөрдөж байгаа жагсаалтаар бас хөдөлмөрийн хүнд нөхцөлд хамааруулах боломжгүй байгаа.

Яг өндөр хүчин чадал бүхий эрчим хүчний байгууллага, бүхэл бүтэн байгууллага, аймаг, салбар, одоо нөгөө талбайгаар нь халаалт гэдэг юм уу, цахилгаан эрчим хүчээр хангаж байгаа ийм байгууллагын уурын зуухны машинчийн хувьд хөдөлмөрийн хүнд нөхцөлд хамаарах нь нээлттэй байгаа.

Хуулийн төсөл батлагдсанаараа мэдээж энэ жагсаалт бас одоогийн хуулийнхаа заалтын дагуу сайд батлахаар байгаа.

Тэгээд энэ жагсаалт дээр бас шинэчлэл өөрчлөлт орно гэж ингэж харж байгаа.

Малчны хувьд Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд тодорхойлолт нь байгаа. Жилийн дөрвөн улиралд мал аж ахуйнхаа орлогоор амьдралаа залгуулж байгаа хүнийг “малчин” гэнэ гээд.

Бид малчныг 5 жилийн өмнө тэтгэвэр тогтоож байхад энэ зохицуулалтаа “А” данс бүхий, жил бүхэн малаа тоолуулаад Үндэсний статистикийн хорооноос “А” дансаа авч байгаа, малын тооллогод хамаарсан хүмүүсийг малчин гэж үзээд малчинд хамааруулаад тогтоолгоод явж байгаа.

П.Анужин: Энэ 3.1.9 нь “малчин” гэж “мал аж ахуй эрхэлж,

үндсэн орлогоо олдог иргэнийг малчин” гэнэ гээд байж байгаа. Хуульдаа. Баярлалаа.

Гишүүд асуулт асууж, хариулт авч дууслаа. /алх цохив/

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг хийе.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 39.10-т заасны дагуу Байнгын хороо хуулийн төслийг зүйл бүрээр хэлэлцэнэ гэж байгаа.

Гишүүд хуулийн төслийн тухайн зүйлтэй холбогдуулан хууль санаачлагчаас болон бусад оролцогчдоос асуулт тавьж болно.

Нийт 47 зүйл байгаа. Ажлын хэсгээс бэлтгэсэн 21 зарчмын зөрүүтэй, найруулгын 1 санал байгаа.

Нэг.Хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлтэй холбогдуулан асуулт асуух гишүүд байна уу? Нэрсээ өгнө үү? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

Хоёр.Хуулийн төслийн 2 дугаар зүйлтэй холбогдуулан асуулт асуух гишүүд байна уу? Нэрсээ өгье. Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй. Санал байхгүй байна.

Гурав.Хуулийн төслийн 3 дугаар зүйлтэй холбогдуулан асуулт асуух гишүүд байна уу? Нэрсээ өгье. Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй. Санал байхгүй байна.

4 дүгээр зүйлийн хуулийн нэр томьёоны тодорхойлолт.

Хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлтэй холбоотой зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа.

1.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.5 дахь заалтын “даатгуулагч” гэсний өмнө “нийгмийн даатгалд даатгуулах зорилгоор” гэж нэмж, мөн заалтын “заасан хувь хэмжээгээр” гэснийг “заасны дагуу” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 4.1.15 дахь заалтыг хасах.

Санал гаргасан Улсын Их Хурлын гишүүн П.Анужин, Ж.Батжаргал, С.Ганбаатар, Т.Доржханд, Б.Жаргалмаа, Ц.Идэрбат, Ц.Мөнх-Оргил, М.Оюунчимэг, Ц.Сандаг-Очир, Б.Саранчимэг, Ц.Туваан, С.Чинзориг. Цаашид “Ажлын хэсэг” гэнэ. Санал хураая.

Гишүүдийг дуудаарай.
Х.Булгантуяа сайдыг дуудаарай.

Гишүүд Нийгмийн даатгалын багц хууль хэлэлцэж байна. Ирцдээ орчихоод гардаг байдлаа боль. Ингээд ирцдээ бүртгүүлчихээд хэлэлцэх асуудалдаа ордоггүй байдлаа больцгоо.

Ж.Чинбүрэн гишүүн ирсэн байна шүү дээ. Түрүүн. Нэгдүгээр асуудлаар өөрийнхөө асуудлыг. Тийм. Хэлэлцэх асуудлын дарааллыг өөрчлүүлж орсон. Энэ чухал хууль дээрээ Ж.Чинбүрэн гишүүнийг дуудаарай.

Санал хураалт явуулья. Гишүүд ээ.

Төслийн 4 дүгээр зүйлтэй холбоотой санал хураалт. Түрүүн уншиж танилцуулсан. Санал хураалт. /алх цохив/

60.0 хувиар дэмжигдлээ.

5 дугаар зүйл.Нийгмийн даатгалын зарчим. Ерөнхий хууль дээрээ байгаа.

5 дугаар зүйл.Нийгмийн даатгалын зарчим зүйл байгаа. 5 дугаар зүйлтэй холбоотой асуулт асуух гишүүн байна уу? Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

6 дугаар зүйл.Нийгмийн даатгалын төрөл. Энэ зүйлтэй холбоотой асуулт асуух гишүүд байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

7 дугаар зүйл.Нийгмийн даатгалын хэлбэр, хамрах хүрээ.

Зарчмын зөрүүтэй 4 санал ажлын хэсгээс байгаа.

Гишүүдээс саналтай гишүүд байна уу? Асуулт асууж, санал хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй 4 саналаар санал хураалт явуулья.

2.Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.2.1 дэх заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 7.2.3 дахь заалтын “гадаад орноос Монгол Улсад суугаа Дипломат төлөөлөгчийн газар” гэснийг “Монгол Улсад суугаа гадаад улсын дипломат төлөөлөгчийн болон консулын газар” гэж өөрчилж, 7.2.2 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“7.2.2.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаадын хөрөнгө оруулалттай хуулийн этгээд, гадаадын аж ахуйн нэгж, байгууллага, түүний салбар, төлөөлөгчийн газар, Монгол Улсад байрладаггүй өөрийн төлөөний газраар

дамжуулан үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаадын аж ахуйн нэгж, Монгол Улсаас эх үүсвэртэй орлого олж байгаа гадаадын аж ахуйн нэгж, төлөөний газарт ажиллаж байгаа ажилтан;”

Санал гаргасана Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

60.0 хувиар санал дэмжигдлээ.

3.Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.3.1 дэх заалтын “ганц гишүүнтэй ажил олгогчийн захирал,” гэснийг, мөн зүйлийн 7.4.5 дахь заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг тус тус хасаж, мөн зүйлийн 7.4.5 дахь заалтын “эсхүл эцэг” гэсний дараа “, хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн албан хаагч эх, эсхүл эцэг” гэж нэмэх.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

Санал уналаа. Д.Батлут гишүүн санал гаргая.

Д.Батлут: Би саяын санал дээр дэмжих санал өгсөн боловч төхөөрөмж ажилласангүй.

Тэгэхээр саяын санал хураалтыг хүчингүй болгож, ахин санал хураалгаж өгнө үү гэж хүсэж байна.

П.Анужин: Д.Батлут гишүүний төхөөрөмж ажиллаагүй тул саяын явуулсан санал хураалтыг хүчингүй болгохыг дэмжсэн гэсэн томъёоллоор санал хураалт явуулья. /алх цохив/

60.0 хувиар санал дэмжигдлээ.

Горимын санал дэмжигдсэн тул ахин санал хураалт явуулья. Санал хураалт. /алх цохив/

66.7 хувиар дэмжигдлээ.

4.Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.4 дэх хэсэгт доор дурдсан агуулгатай 7.4.10 дахь заалт нэмж, мөн зүйлийн 7.5.1 дэх заалтын “гэрээ, хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах” гэснийг хасах.

“7.4.10.өмчийн бүх хэлбэрийн хуулийн этгээд, хүнтэй хөлсөөр ажиллах, ажил гүйцэтгэх болон тэдгээртэй адилтгах гэрээний дагуу ажиллаж байгаа ажилтан.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

55.6 хувиар санал дэмжигдлээ.

5.Төслийн 7 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 7.10 дахь хэсэг нэмэх:

“7.10.Даатгуулагч сайн дураар даатгуулсан хугацаанд энэ хуулийн 19.1.2-т заасан гэрээгээр ажил гүйцэтгэсэн бол энэ хуулийн 7.9 дэх хэсэг хамаарахгүй.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

Би өгөөгүй байна. Би зарчмын зөрүүтэй санал гаргая. Төхөөрөмж сая орсонгүй. Саяын хураасан санал хураалтыг хүчингүй болгож өгөх саналыг гаргаж байна. Санал хураалт явуулья.

Санал 66.7 хувиар дэмжигдлээ.

Санал хураалтыг ахин явуулья.
Санал хураалт. /алх цохив/

66.7 хувиар дэмжигдлээ.

8 дугаар зүйл дээр саналтай, асуулт асуух гишүүд байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

9 дүгээр зүйлтэй холбоотой санал хэлж, асуулт асуух гишүүд байна уу? Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

10 дугаар зүйлтэй холбоотой асуулт асуу, санал хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

11 дүгээр зүйлтэй холбоотой санал хэлж, үг хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй болно.

12 дугаар зүйл. Нийгмийн даатгалын сангийн зарлага гэсэн зүйл байгаа. Уг зүйтэй холбоотойгоор үг хэлж, санал хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа. Санал хураалт явуулья.

6.Төслийн 12 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 12.1.4, 12.1.5 дахь заалт нэмэх:

“12.1.4.энэ хуулийн 13.3-т заасан зөвлөлийн гишүүний урамшуулал, үйл ажиллагааны зардал;

12.1.5.нийгмийн даатгалын сангаас төлөх шимтгэлийн төлбөр;”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг. Санал хураалт. /алх цохив/

Содномын Чинзориг гишүүнд микрофон өгье.

С.Чинзориг: Би үүнийг нөгөө зөвлөлийн гишүүний урамшуулал, үйл ажиллагааны зардал гээд байхаар нь

зөвлөлийн гишүүний л урамшуулал юм бодсон чинь өөр юм байна л даа.

Тэгээд ийм юм одоо шинээр оруулах хэрэг байгаа юм уу? Тэртээ тэргүй энэ хуулиар чинь төрийн захиргааны байгууллага хариуцна гээд нийгмийн даатгалын асуудал эрхэлсэн гээд тэр санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулах үйл ажиллагааг агентлаг өөрөө хариуцах юм байна шүү дээ? Тийм ээ.

Тэгээд энэ хуулиар чинь тэр хяналтын зөвлөлтэй байх юм байна. Хяналтын зөвлөл нь үйл ажиллагааны зардалтай байх, зөвлөлийн гишүүдийн урамшуулалтай байх нь л дээ. Ийм байх хэрэг байгаа юм уу?

Тэртээ тэргүй хуулиараа тэр асуудлыг чинь “**нийгмийн даатгалын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага**” гэдэг чинь “**агентлаг**” л эрхлэх юм байна шүү дээ.

Одоо тэр “хөрөнгө оруулах үйл ажиллагаанд хяналт тавих”, “мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө” анх “орон тооны олон нийтийн хяналтын зөвлөлтэй байна” гээд нэг зөвлөл гаргаж ирээд.

Тэр нь тэгээд нийгмийн даатгалын шимтгэлээс төлбөр авахаар, үйл ажиллагааны зардалтай байхаар, гишүүдийн урамшуулалтай байхаар асуудал орж ирж байна. Ийм байж болохгүй шүү дээ.

Би бол энэ шаардлагагүй л гэж үзэж байна. Яагаад ийм юм оруулж ирж байгаа юм.

Тэртээ тэргүй тэр үүрэг нь 13.2-оороо тэр “**агентлаг энэ үйл ажиллагааг эрхэлнэ**” л гээд хуульчилчихсан юм байна шүү дээ. Тэгээд тэр “хяналтын зөвлөл” гээд тийм нэг зөвлөлтэй болгоод.

Тэгээд тэр нь бүр нийгмийн даатгалд иргэдийн төлж байгаа шимтгэлээс үйл ажиллагааны зардал авах, бүр урамшуулал авах асуудал оруулж ирдэг. Ийм бол дэмжих шаардлагагүй. Би дэмжихгүй л гэсэн ийм л байр суурьтай байна.

П.Анужин: С.Чинзориг сайдын асуултад хариулъя.

13.2-т заасан “**хөрөнгө оруулах үйл ажиллагаанд хяналт тавих**” гэж байгаа.

Мэргэжил, арга зүйгээр хангах чиг үүрэг бүхий орон тооны бус олон нийтийн хяналтын зөвлөлтэй байна гэж.

Өнөөдрийг хүртэл ард, иргэд НДҮЗ^[Нийгмийн даатгалын үндэсний зөвлөл]-ийн үйл ажиллагаанд сэтгэл ханамжтай биш байгаа.

Эдгээрийн ямар ч хяналтгүй гаргасан энэ шийдвэрийн гороор одоо энэ иргэдийн өгсөн мөнгийг үлэмж хэмжээгээр алдчихсан байгаа.

Тэгэхээр энд мэргэжил, арга зүйгээр хангаж, ингээд хяналт тавих ийм 4 мэргэжлийн хороог байгуулж байгаа юм байна гэж Засгийн газраас өргөсөн хуульд оруулж ирсэн байгаа.

Орон тооны бус гэдгийг бид асуусан. Зардал гаргах зүйлүүдийг хууль санаачлагчаас асуусан байгаа.

Тооцоололтой холбоотой зүйлийг 4 номерын микрофон дээр хариулъя. А.Хишигбаяр дарга хариулъя.

А.Хишигбаяр: С.Чинзориг гишүүний асуултад хариулъя.

Нийгмийн даатгалын байгууллага санхүүгийн хөрөнгө оруулалт орох үйл ажиллагааг нь зохион байгуулах ажлыг л хийнэ.

Гол санхүүгийн хэрэгсэлд оруулах шийдвэрүүд нь Үндэсний зөвлөл дээр гарч байгаа.

Тэгэхээр Үндэсний зөвлөлийн гаргаж байгаа шийдвэр дээр мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө, хяналт тавих хөндлөнгийн байгууллагын орон тооны бус зөвлөл ажиллахаар, хяналтын зөвлөл ажиллахаар бид оруулж өгсөн байгаа.

Энэ бол бас нөгөө орон нутгаар явж байгаа болон бусад иргэдээс ирсэн маш их санал байгаа. Одоо Авлигатай тэмцэх газар гэхэд хяналтын зөвлөл ажилладаг. Олон нийтийн хяналтын зөвлөл ажилладаг. Үүнтэй адилхан нийгмийн даатгалын хөрөнгө бол даатгуулагч, ажил олгогч, төрөөс гээд гурван талаас шимтгэл цуглуулж байгаа хөрөнгө учраас олон нийтийн хяналтын зөвлөл ажиллах нь зүйтэй гэдэг санал маш их ирсэн байгаа.

Тэгээд үүнтэй уялдуулаад бид оруулаад явсан байгаа.

П.Анужин: Санал хураалт явуулъя. Гишүүд ээ.

Санал хураалт. Түрүүн уншиж танилцуулсан. /алх цохив/

66.7 хувиар дэмжигдлээ.

13 дугаар зүйл. Асуулт асуух, санал хэлэх гишүүд байна уу? 13 дугаар зүйлтэй холбоотойгоор. Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа. Санал хураалт явуулъя. Танилцуулъя. Уншиж танилцуулъя.

7.Төслийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.4 дэх заалтын “Монголбанкнаас тогтоосон системийн ач холбогдол бүхий” гэснийг “Банкны тухай хуулийн 3.1.20-д заасан” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 13.3 дахь хэсгийн “үүрэг бүхий” гэсний дараа “орон тооны бус” гэж нэмэх.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

Төсөл 77.8 хувиар дэмжигдлээ.

14 дүгээр зүйлтэй холбоотой санал хэлж, үг хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

15 дугаар зүйлтэй холбоотой санал хэлж, үг хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

16 дугаар зүйлтэй холбоотой санал хэлж, үг хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

17 дугаар зүйлтэй холбоотой санал хэлж, үг хэлэх гишүүд байна уу? Нийгмийн даатгалын мэдээллийн нэгдсэн сан гэсэн. Санал хэлж, үг хэлэх гишүүн байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал байхгүй.

18 дугаар зүйл.Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хувь, хэмжээ гэсэн зүйлтэй холбоотой санал хэлж, үг хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа. Зарчмын зөрүүтэй саналыг танилцуулья.

8.Төслийн 18 дугаар зүйлийн 18.2 дахь хэсгийн “хувь хэмжээ,” гэсний дараа “хэрэглэх” гэж нэмэх.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

Санал 66.7 хувиар дэмжигдлээ.

19 дүгээр зүйл.Нийгмийн даатгалын шимтгэл ногдох орлогын бүрэлдэхүүн. 19 дүгээр зүйл байгаа.

Уг зүйлтэй холбоотойгоор санал хэлж, үг хэлэх гишүүн байна уу? Содномын Чинзориг гишүүн үг хэлье.

С.Чинзориг: Энэ 19 дүгээр зүйл “нийгмийн даатгалын шимтгэл ногдох орлогын бүрэлдэхүүн хэсэг” гэсэн ийм зүйл байна л даа.

Тэгээд энэ дотроос А.Хишигбаяр аа, 19.1.3 дахь заалтын тэр “бүсийн болон хээрийн нэмэгдэл” гэдгийг “шимтгэлд ноогдох орлого”-оос хасчхаж байгаа юм байна л даа.

Үнийг яагаад хасаж байгаа юм? Бүсийн болон хээрийн нэмэгдлийг нь шимтгэлд ногдох орлогоос хасах ямар шаардлага байгаа юм? Яагаад хасчихсан юм?

Уг нь Засгийн газар оруулаад ирсэн юм байна л даа. Ажлын хэсэг дээр хасчихсан юм байна гэж ойлгоод байна. Үүнийг яагаад хасаж байгаа юм? Бүсийн болон хээрийн нэмэгдэл уг нь байж байхад нэг их буруудахгүй юм байхгүй шүү дээ.

П.Анужин: 4 номер. Ажлын хэсгийн гишүүн А.Хишигбаяр дарга хариулъя.

А.Хишигбаяр: С.Чинзориг гишүүний асуултад хариулъя.

Бүсийн болон хээрийн нэмэгдэл гэсэн энэ нэмэгдэл бол нөгөө цалин хөлс

буюу 19.1.1 дотор өөрөө багтаж байгаа юм билээ. Нэмэгдэл гэдэг дотроо, цалин хөлсний үндсэн нэмэгдэл дотроо ороод явна.

Тийм учраас яах вэ, агуулгын хувьд давхардаад байна гээд бид хэд хассан байгаа.

П.Анужин: Бадарчийн Жаргалмаа гишүүн асуулт асууя.

Б.Жаргалмаа: Би энэ зүйл, заалттай холбоотой байх гээд нэг зүйлийг тодруулаадахъя.

Хөдөлмөрийн тухай хуульдаа бид цагийн хөлс, дадлагажигч ажилтны хөдөлмөрийн хөлс гэдэг ийм зүйл, заалтууд оруулсан байгаа. Тэгээд энэ зүйл заалтаас шалтгаалаад өнөөдөр үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжүүд, байгууллагууд цагаар ажилласан ажилтныхаа хөдөлмөрийн хөлсийг өгөх энэ асуудал дээр бас яг нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хувьд бас маргаан дагуулсан ийм асуудал үүсээд байгаа.

Өөрөөр хэлбэл 3 өдөр ажиллаад 3 өдрийн хөдөлмөрийн хөлсөө авах гэхээр нийгмийн даатгалын шимтгэл төлсөн байх ийм зохицуулалт байгаад байна.

Үүнээс үүдэн цагийн хөлс болон өдрөөр ажилласан ажилтандаа бид нийгмийн даатгал заавал төлөх шаардлага үүсээд байдаг. Гэтэл 2 өдрийн цалинг олгохоор заавал даатгал төлөх нь өөрөө аж ахуйн нэгжид тодорхой хэмжээний хүндрэл учруулаад байна.

Ямар нэгэн байдлаар шууд дадлагачид туршилтын хугацаанд ажилласан гэдгээрээ даатгал төлөхгүй байхаар эргээд аудитаас даатгалын

асуудал дээр торгууль тавигдаад байна гэдэг ийм зүйл, заалт ярьж байгаа.

Тэгэхээр Нийгмийн даатгалын багц хуулийн даатгалтай шимтгэлд ногдох орлогын бүрэлдэхүүн гэдэг энэ зүйл заалт дээр энэ асуудал ер нь зохицуулагдах боломж байгаа болов уу гэдэг зүйлийг тодруулъя.

П.Анужин: 2 номерын микрофонд Ц.Ганцэцэг дарга хариулна.

Ц.Ганцэцэг: Б.Жаргалмаа гишүүний асуултад хариулъя.

Хуулийн төслийн 19.1.1-д үндсэндээ нийгмийн даатгалын шимтгэлд ногдуулах орлогын бүрэлдэхүүн маань Хөдөлмөрийн хуулийн холбогдох зүйл, заалттай уялдаж орсон байгаа.

Хөдөлмөрийн хуулиар дадлагажигч гэдэг юм уу, цагаар ажиллаж байгаа хүмүүсийн хувьд хөдөлмөрийн гэрээ байгуулахаар, Хөдөлмөрийн хуулиараа зохицуулж байгаа учраас нийгмийн даатгалын харилцаа маань үндсэндээ хөдөлмөрийн гэрээн дээр, хэрвээ хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллаж байгаа бол нийгмийн даатгалд албан журмаар заавал даатгуулна гэсэн энэ зохицуулалт уялдаад явж байгаа.

Тэгэхээр цагаар байна уу, өдрөөр байна уу тэр хүн цалин хөлс аваад гэрээгээр ажиллаж байгаа бол нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөхөөр байгаа.

Эргээд энэ төлсөн шимтгэлээс нь тэтгэврийг нь, тэтгэмжийг нь, шимтгэл төлсөн хугацааг нь тооцох асуудал нээлттэй учраас тухайн дадлагажигч, цагаар ажиллаж байгаа оюутнууд гэдэг юм уу, энэ хүмүүс маань нийгмийн даатгалын харилцаанд ороод явбал

нийгмийн баталгаа нь хамгаалагдаад явна гэсэн байдлаар, үндсэндээ шимтгэл төлнө гэсэн байдлаар ороод явж байгаа.

П.Анужин: Санал хураалт явуулья. Гишүүд ээ.

9.Төслийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1.3 дахь заалтын “бүсийн болон хээрийн нэмэгдэл,” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 19.1.4 дэх заалтын “зүйлийн 19.1.1, 19.1.2-т “ гэснийг “хуулийн 19.1.1-д” гэж өөрчлөх:

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

77.8 хувиар санал дэмжигдлээ.

20 дугаар зүйл. 20 дугаар зүйлтэй холбоотойгоор санал хэлж, үг хэлэх гишүүн байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

21 дүгээр зүйл.Нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөлт гэсэн зүйл байгаа. Санал хэлж, үг хэлэх гишүүд байна уу? Шимтгэлтэй холбоотойгоор. Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа. Саналыг уншиж танилцуулья.

10.Төслийн 21 дүгээр зүйлийн 21.28 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, мөн зүйлийн 21.31 дэх хэсгийг хасах:

“21.28.энэ хуулийн 7.7-д заасан даатгуулагчийн төлбөл зохих нийгмийн даатгалын шимтгэлийг Төрөөс олгох урамшууллаас эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалын шимтгэл суутган төлөх тухай хуульд заасны дагуу нийгмийн даатгалын зохих санд төлж болно.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

66.7 хувиар санал дэмжигдлээ.

22 дугаар зүйлд итгэлцүүрийг хэрэглэх, тогтоох гэсэн зүйл байгаа. Үүнтэй холбоотойгоор санал хэлж, үг хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа. Зарчмын зөрүүтэй саналыг Та бүхэндээ танилцуулья.

11.Төслийн 22 дугаар зүйлийн 22.2 дахь хэсгийн “4 дүгээр” гэснийг “8 дугаар” гэж өөрчлөх.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

77.8 хувиар санал дэмжигдлээ.

23.Нийгмийн даатгалын шимтгэл төлснөөр тооцох хугацаа. Энэ зүйлтэй холбоотойгоор үг хэлж, санал хэлэх гишүүд байна уу? Асуулт байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

24 дүгээр зүйлтэй холбогдож үг хэлж, санал хэлэх гишүүд байна уу? Асуулт байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

25 дугаар зүйл.Нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөлтийг тайлагнах гэсэн зүйл байгаа. Энэ зүйлтэй холбоотой санал хэлж, үг хэлэх гишүүд байна уу? Асуулт байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

26 дугаар зүйл. Илүү төлсөн нийгмийн даатгалын шимтгэлийг буцаан олгох гэсэн зүйл байгаа. Энэ зүйлтэй холбоотойгоор үг хэлж, асуулт асууж,

санал хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

27 дугаар зүйл.Тэтгэврийн даатгалын нэрийн дансны бүртгэл. Энэ зүйлтэй холбоотойгоор санал, асуулттай гишүүн байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа. Зарчмын зөрүүтэй саналыг уншиж танилцуулья.

12.Төслийн 27 дугаар зүйлийн 27.3.6 дахь заалтын “төлсөн” гэсний дараа “тэтгэврийн даатгалын” гэж нэмж, мөн зүйлийн 27.4 дэх хэсгийн “тусгай дансанд” гэснийг “тусгайлан” гэж, 27.7.2 дахь заалтын “системийн ач холбогдол бүхий” гэснийг “Банкны тухай хуулийн 3.1.20-д заасан” гэж тус тус өөрчлөх.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг. Санал хураалт. /алх цохив/

Санал хураалт 55.6 хувиар дэмжигдлээ.

28 дугаар зүйл.Нэрийн дансны орлогыг бүртгэл тусгай төсөл гэсэн. Энэ зүйлтэй холбоотой асуулт асууж, үг хэлэх гишүүн байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

29 дүгээр зүйл.Тэтгэврийн нөөц санг бүрдүүлэх, мөнгөжүүлсэн орлогыг өвлүүлэх. Асуулт, үг байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа. Зарчмын зөрүүтэй саналыг уншиж танилцуулья.

13.Төслийн 29 дүгээр зүйлийн 29.6 дахь хэсгийн “орлогыг” гэснийг “орлогын тодорхой хувийг” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 29.7 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“29.7.Нас барсан даатгуулагчийн гэр бүлийн гишүүнд Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуульд заасны дагуу тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр тогтоолгох эрх үүсэхээр бол нэрийн дансны мөнгөжүүлсэн орлого, тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэрт зарцуулах нийт хөрөнгийн хэмжээг тооцож зөрүүг энэ хуулийн 29.8-д заасан журмын дагуу өвлүүлнэ.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг. Санал хураалт. /алх цохив/

Содномын Чинзориг гишүүн асуулт асууя. Санал хураалтыг түр түдгэлзүүл. Содномын Чинзориг сайд асуулт асууна.

С.Чинзориг: Энэ хоёр тийм ойлголтын зөрүү л яваад байгаа юм даа.

Яах вэ, тэр тэтгэврийн сангийн 2 хувийг мөнгөжүүлэх, хуримтлал үүсгэх юм байна. Тийм ээ.

Тэгээд үүнээсээ мөнгөжүүлэх юм байна. Тэтгэврийн санг хуримтлал үүсгэх асуудал өөр жичдээ асуудал. Нэрийн дансыг мөнгөжүүлэх асуудал чинь өөр асуудал гэж би тэгж ойлгоод байгаа юм.

Тэгээд та нар энэ мөнгөжүүлэх асуудлыг сангийн 2 хувийн үлдэгдлээр нь хуримтлал үүсгээд мөнгөжүүлэх асуудал болгоод байна шүү дээ. Энэ чинь тэгээд хоёр юмыг холиод байгаа юм биш үү?

Нэрийн дансыг мөнгөжүүлэх асуудал өөр жич тусдаа асуудал. Нийгмийн даатгалын санг өөрийг нь хуримтлал үүсгэж хуримтлуулах асуудал өөр асуудал.

Мөнгөжүүлэх асуудал яагаад үүсээд байна вэ гэхээр манайх нөгөө

хуримтлалын хуваарилалтын тогтолцоотой учраас өнөөгийн шимтгэл төлж байгаа иргэдийнхээ шимтгэлээр л өмнө нь тэтгэвэрт гарсан иргэдийнхээ тэтгэврийг л төлж тавьчихсан асуудал шүү дээ.

Тэгээд үүнийгээ засаг өөрөө бүрэн хариуцаж мөнгөжүүлэх ёстой асуудал. Тэр сангийн чөлөөт үлдэгдлийг чинь 2 хувь хуримтлал үүсгээд. Энэ чинь харин хуримтлал үүсээд хуваарилалтын тогтолцооноосоо бид хагас хуримтлалын тогтолцоо руу шилжих. Энэ бол өөр асуудал.

Тэр хоёр өөр асуудлыг л ингээд холиод л яваад байна даа гэж би тэгж л хэлэх гээд байгаа юм л даа. Үүнийг та бүхэн юу гэж ойлгоод байна?

Хоёр дахь асуудал нь, нэрийн дансны мөнгийг чинь ингээд хуримтлал үүсгэхээд, тэгээд мөнгөжүүлсэн орлогыг хууль ёсны өв залгамжлагчид нь өвлүүлнэ гэж.

Тэгээд энэ чинь хэдэн оноос мөнгөжих юм? Энэ мөнгөжүүлсэн орлогыг чинь өвлүүлнэ гэдэг чинь хэдэн оноос хэрэгжих юм? Үүнийг тодорхой заах юм уу, үгүй юм уу?

Нөгөө Тэтгэврийн тухай хууль дээр чинь тэтгэвэр авч байгаа хоёр иргэний нэг нь нас барвал 20 хувийг нь олгоно гээд байгаа чинь энэ мөнгөжүүлсэн орлогоосоо өв залгамжлагчид нь өвлүүлнэ гэдгийг хэлээд байгаа юм уу? Тэр чинь дахиад тусдаа өөр асуудал юм уу?

Тэр Тэтгэврийн хууль дээр чинь байгаа тэтгэврийнх нь 20 хувийг аль нэгэн амьд үлдсэн сэрүүн байгаад нь өгөх тухай асуудал орж ирж байна лээ шүү дээ. Тэр 9 дүгээр зүйл дээр байв уу даа.

Тэр чинь үүнийг хэлээд байгаа юм уу? Дахиад өөр зохицуулалт юм уу? Мөнгөжүүлсэн орлогоо өв залгамжлуулна гэдэг чинь өөр асуудал. Би өөр шинэ асуудал болов уу гэж ойлгоод байгаа юм.

Тэр үлдсэн нэгэнд нь 20 хувийг нь тэтгэврийг нь нэмж өгнө гэдэг өөр асуудал юм уу гэж би тэгж ойлгоод байгаа юм. Энэ мөнгөжүүлсэн орлогоо өвлүүлнэ гэдэг чинь өөр асуудал юм бол. Хоёр өөр юм уу гэж би тэгж ойлгоод байгаа юм.

Хэрвээ энэ мөнгөжүүлэх асуудлыг шийдээд, тэгээд өв залгамжлагчид нь өвлүүлнэ гэж байгаа бол хэдэн оноос ямар хэмжээний орлого бүрдээд, ямар хэмжээгээр өвлүүлэх юм бэ? Хэдэн оноос хэрэгжих юм бэ? Тодорхой асуудал оруулахгүй бол энэ чинь тэгээд хууль батлагдаад, хэрэгжээд, эхэлснээс ингээд мөнгөжүүлсэн орлогоос өвлөх тухай асуудал болоод явчихна шүү дээ.

Тэгэхээр ер нь наад сан чинь тэгээд юу болох юм? Дийлэх юм уу? Тэтгэврийнх нь 20 хувийг нь амьд үлдсэн нэгэнд нь өгнө л гэнэ, мөнгөжүүлсэн орлогыг нь өвлүүлнэ л гэнэ. Мэдэхгүй. Сангийн яам нь тэгээд тооцоогоо нийлсэн л байгаа даа. Базарваань.

Бидэнд ингээд ярихад сайхан л байна. Тэтгэвэрийн чинь 20 хувийг нэгэнд нь өгнө, мөнгөжүүлсэн орлогыг чинь өвлүүлнэ гээд ярихад. Тэгээд үүнийгээ Сангийн яамтайгаа нийлсэн юм уу, тооцоо нийлсэн юм уу? Хэдэн оноос хэрэгжих юм? Хэдэн хувийг нь өвлүүлэх юм? Энэ асуудал ерөөсөө тодорхойгүй байна шүү дээ.

П.Анужин: 4 номерын микрофонд А.Хишигбаяр дарга хариулья.

А.Хишигбаяр дарга аа, түрүүнээс хойш С.Чинзориг сайд хоёр юмыг ялгаад. Та нар хутгаад байгаа юм биш үү? Тэр дээр нэг тодорхой хариулт өгчих.

А.Хишигбаяр: С.Чинзориг гишүүний асуултад хариулья.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн 29 дүгээр зүйл дээр яг мөнгөжүүлэх буюу нэрийн дансыг мөнгөжүүлэх асуудлыг тусгайлан заасан байгаа.

Таны хэлдгээр нөгөө **“нэрийн данс”, “мөнгөжүүлэх”** хоёр чинь тусдаа гээд байгаа юм. Тийм.

Бид өнөөдөр яаж хүний шимтгэлийг мөнгө болгох вэ гэдгийг гурван зүйлээр зохицуулсан байгаа.

Хууль хэрэгжээд эхлэхээр ажил олгогчийн төлж байгаа 1 хувь, даатгуулагчийн төлж байгаа 1 хувь, ингээд 2 хувийг нь тэтгэвэрт олгохгүйгээр бэлэн мөнгөөр тусгайлсан дансанд бүртгээд яг бэлэн мөнгө болгоод явъя гэдгийг хэлж байгаа.

Энэ зардалд нийтдээ 369.0 тэрбум төгрөг шаардлагатай. Энэ нь магадгүй улсын төсвийн татаас болж нийгмийн даатгалын сан дээр орж ирэх байх гэж Сангийн яамтайгаа бид ийм зардал гарахаар байна гэдэг дээр тохиролцсон байгаа.

Нөгөөдөх нь, өнөөдөр 1.4 сая хүн нэрийн дансны бүртгэлтэй. Энэ дээр 27 их наяд бичигдсэн байгаа. Энэ бичигдсэн 27 их наядыг хоёр эх үүсвэрээс бүрдүүлээч ээ гэдгийг энэ хууль дээр бас бид тусгасан байгаа.

Нэгд, Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн дагуу 2030 оноос эхлээд

Ирээдүй өв сангаас мөнгө Засгийн газар луу шилжүүлнэ. Энэ Засгийн газарт шилжүүлж байгаа мөнгөнөөс нэрийн дансны бичилтийг мөнгөжүүлээч ээ гэж оруулж ирж байгаа.

Хоёрт, улс өнөөдөр ямар нэгэн байдлаар боломжтой болох юм бол улсын төсвөөс жил болгон тодорхой хэмжээгээр нэрийн дансны өнөөдрийн 27 их наядыг бас мөнгөжүүлээд яваач ээ гэсэн ийм гурван эх үүсвэрээс л энэ мөнгөжүүлэх асуудал гарна гэж үзэж байгаа.

Мөнгөжүүлэх асуудал маань тодорхой хугацааны дараа бид өвлүүлэхгүй бол хууль хэрэгжүүлээд л 2 хувиа өнөөдөр одоо ингээд л бэлэн мөнгө болгоод л явж байнгуутаа хууль хэрэгжүүлээд бид өвлүүлнэ гэвэл энэ нь боломжгүй гэж харж байгаа.

Тэгэхээр яг өвлүүлэх харилцаа бол 2030 оноос өвлүүлнэ гээд хойшоогоо заалтаар бид тусгайлан заагаад өгчихсөн байгаа.

Яг хэдэн хувь өвлүүлэх юм бэ, ямар байх юм бэ гэдэг нь Засгийн газрын журмаар бид зохицуулаад явахгүй бол 2030 оны асуудлыг бид шууд 2 хувийн нөлөө нь 40, 50, нийт мөнгөжүүлсэн орлого нь 40, 50-ийг өвлүүлнэ гэдэг нь өнөөдрийн хувьд арай эрт байна гэж харж байгаа.

Тэр 29.7-г бид ингэж харж байгаа. Магадгүй тухайн хүн тодорхой хэмжээний мөнгө мөнгөжүүлчихсэн байна. Дансанд нь. Тэгтэл тухайн хүн бурхан болчих юм бол ард нь тэр хүний асрамжид байсан тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр авах эрх үүсэх хүн гарч ирж магадгүй.

Тэгвэл энэ хүнд нь хамгийн түрүүнд бид нийгмийн байдлыг нь

дордуулахгүйн тулд эхлээд тэжээгч алдсаны тэтгэврийг нь тогтоож өгнө. Магадгүй 17 настай хүүхэд үлдлээ гэх юм бол 2 жил тэжээгч алдсаны тэтгэвэр авах ёстой. 2 жил бид хэчнээн төгрөг тэр хүн тэтгэвэр болгож хүүхдэд өгөх вэ, тэр мөнгийг нь тооцож өгөөд мөнгө үлдэх юм бол тэрийг нь бид өвлүүлэх харилцаа руу оруулна гэсэн ийм байдлаар нэмэлт зарчмын зөрүүтэй саналаар оруулж ирээд явж байгаа.

П.Анужин: Санал хураалт явуулъя. Гишүүд ээ.

Тэр хуримтлалд хуримтлагдсан мөнгөөр эрүүл мэнд, боловсрол, ипотекийнхоо асуудлыг шийдэхэд хэрэглэнэ. Тэр хэзээнээс вэ гэж байгаа.

Ахиад хариулчихъя. 4 номерын микрофонд.

А.Хишигбаяр: 2 хувийг бид бэлэн мөнгө болгож, хууль хэрэгжиж эхлэхээс эхлээд хадгалаад явна гэж байгаа.

Энэ нь тухайн даатгуулагчийн төлж байгаа шимтгэлийн 14-өөс 15 хувь нь байгаа.

Тэгэхээр сая төгрөгийн шимтгэл төлж байна гэвэл 150 мянга нь яг бэлнээр хадгалагдана. Үлдсэн мөнгө нь өнөөдрийн тэтгэвэр авагчийн тэтгэвэрт зарцуулаад явна гэж байгаа.

Энэ 2 хувиа бид буцаагаад “хуримтлалын нэгдсэн сан” руугаа Хуримтлалын нэгдсэн сангийн хуулиар зохицуулж байгаа санхүүгийн хэрэгсэлд оруулж өсгөн арвижуулах. Энэ санхүүгийн хэрэгсэлд ямар хөрөнгө оруулалтад оруулах вэ, ямар санхүүгийн хэрэгсэлд оруулах вэ гэдэг нь тухайн даатгуулагч өөрөө сонголтоо хийнэ гэдэг байдлаар.

Хуримтлалын нэгдсэн санд очиж байгаа тэр 2 хувиараа ипотекийн зээлдээ хамрагдаж болно.

Мөн сургалт буюу эрүүл мэндийн зардалдаа зарцуулж болно гэдэг нь хуримтлалын нэгдсэн сангаараа зохицуулаад явна гэдэг байдлаар бид томьёолоод явж байгаа.

П.Анужин: Содномын Чинзориг сайд тодруулъя.

С.Чинзориг: Бидэнд тийм их орлого нь байхгүй, хуримтлал нь байхгүй, тэгээд л баахан мөнгөжүүлнэ гээд л, тодорхой хэмжээгээр эрүүл мэнд, соёлын, боловсролын зардалд зарцуулж болно, орон сууцын ипотекийн зээлд зарцуулж болно, өвлүүлж болно гээд л баахан ийм юм яриад.

Тэгээд тэр нь хэзээ хэрэгжих нь тодорхойгүй, хэзээ тэр мөнгө нь орох нь тодорхойгүй, хэзээ мөнгөжих нь тодорхойгүй ийм юмыг бичиж ингэж ард түмний дунд хүлээлт үүсгэж, хий сенсац үүсэх хэрэг байгаа юм уу, үгүй юу?

Тэр Баялгийн сантайгаа, Хуримтлалын сантайгаа давхар яримаар.

Хоёрдугаарт, нийгмийн даатгалын санг арвижуулах, хуримтлал үүсгэх асуудал чинь өөр асуудал.

Нэрийн дансыг мөнгөжүүлэх чинь өөр асуудал гэж хэлээд байхад үүнийг нь чи тодорхой тайлбарлаад хэл л дээ. Тэгээд хутгаад байна шүү дээ.

Тэгээд тэр хуримтлалынхаа сангаараа сангийн чинь сангаар нь мөнгөжүүлэх гээд байна шүү дээ.

П.Анужин: 4 номерын микрофонд хариулт өгье. Х.Булгантуяа сайд хариулъя.

Х.Булгантуяа: Нэгдүгээрт, С.Чинзориг сайд аа, энэ Засгийн газрын өргөн барьсан хууль.

Дээрээс нь нэмээд өнөөдрийг болтол бас хэлэлцэхгүй байсан зүйл нь энэ олон мөнгөний асуудлуудыг, төсөв, санхүүгийн асуудлууд дээр Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам, Сангийн яам хоёр тооцоонуудаа нийлэх зайлшгүй шаардлагатай байсан.

Сүүлийн хоёр сар Нийгмийн бодлогын байнгын хороо, манай яам, Сангийн яам ерөөсөө л энэ хэдэн тооцоогоо л нийлсэн.

Таны хэлж байгаа үнэн. 1.4 сая хүний 27 их наяд дээр зүгээр бичилт л хийсэн байгаа. Үүнийг мөнгөжүүлнэ гэх юм бол бид нэг доор, нэг удаа үүнийг мөнгөжүүлж чадахгүй.

Тэгэхдээ ийшээгээ бид алхмыг хийх ёстой. Хуваарилалтын зарчмаас бид “хагас хуримтлал” руу, тэгээд явсаар байгаад “бүрэн хуримтлал” руу бид цаашдаа явах ёстой.

Үүнийг бид аажмаар хийе гэж байгаа юм. Бид ихээр хийж чадахгүй.

Тийм учраас ирэх жилээс 2 хувийг. Энэ л гэхэд 370.0 тэрбум төгрөгийн төсөв дээр ачаалал өгнө. Тэгэхдээ Сангийн яам ч гэсэн, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам ч гэсэн эхлээд 2 хувиар эхэлье.../минут дуусав/

П.Анужин: Санал хураалт явуулъя. Гишүүд ээ. Санал хураалт. /алх цохив/

55.6 хувиар дэмжигдлээ.

30 дугаар зүйлтэй холбоотойгоор санал хэлж, асуулт асуух гишүүн байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

31 дүгээр зүйл. Үг хэлж, асуулт асуух гишүүн байна уу? Байхгүй. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

32 дугаар зүйлтэй холбоотой асуулт, санал байна уу? Алга байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

33 дугаар зүйтэй холбоотой асуулт, санал байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал ирсэн.

14.Төслийн 33 дугаар зүйлийн 33.1.5 дахь заалтын “ажил олгогч нийгмийн даатгалын шимтгэлийг хуулиар тогтоосон” гэснийг “ажил олгогчийн төлсөн нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хэмжээ болон энэ хуулийн 21.1-д заасан” гэж өөрчлөх.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг. Санал хураалт. /алх цохив/

55.6 хувиар дэмжигдлээ.

34.Нийгмийн даатгалын байгууллагын тогтолцоо, үйл ажиллагааны зарчим. Энэ зүйлтэй холбоотойгоор үг хэлж, санал хэлэх гишүүн байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

35 дугаар зүйлтэй холбоотой санал, үг байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа.

15.Төслийн 35 дугаар зүйлийн 35.1.2 дахь заалтын “үйлдвэрчний эвлэлээс” гэснийг “байгууллагаас” гэж өөрчилж, мөн зүйлийн 35.3 дахь хэсэг, 35.16 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж 35.15, 35.16 дахь хэсэг болгож, мөн зүйлийн 35.9 дэх хэсгийг хасах:

“35.3.Ажил олгогч болон даатгуулагчийн төлөөллийн байгууллага нээлттэй сонгон шалгаруулах журмаар нэр дэвшигчийг сонгон Үндэсний зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшүүлж, Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороонд ирүүлнэ.

35.15.Үндэсний зөвлөлийн дүрэм болон энэ хуулийн 35.3-т заасан нээлттэй сонгон шалгаруулах журмыг Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороо батална.

35.16.Үндэсний зөвлөлийн гишүүнд ажлын оролцоог харгалзан улирал тутам урамшуулал олгох бөгөөд урамшууллын дээд хэмжээг хөдөлмөр, нийгмийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороо тогтооно.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

55.6 хувиар дэмжигдлээ.

36 дугаар зүйл.Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын чиг үүрэг. Үг асуулт байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

37.Нийгмийн даатгалын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын удирдлага, чиг үүрэг. Асуулт үг байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа. Зарчмын зөрүүтэй саналыг танилцуулья.

16.Төслийн 35 дугаар зүйлийн 35.17 дахь хэсгийн “тогтолцоо, хууль тогтоомж, нийгмийн даатгалын” гэснийг, мөн зүйлийн 35.20 дахь хэсгийн “Энэ зүйлийн 35.14-т заасан” гэснийг тус тус хасаж, 35.17 дахь хэсгийн “аудитын” гэсний дараа “орон тооны бус” гэж, 35.19 дэх хэсгийн “35.17-д заасан” гэсний дараа “мэргэжлийн хорооны ажиллах журам,” гэж тус тус нэмж, 35.17 дахь хэсгийн “ажиллуулж, урамшуулал олгоно” гэснийг “ажиллуулна” гэж өөрчилж, мөн зүйлд доор дурдсан агуулгатай 35.20 хэсэг нэмэх:

“35.20.Энэ хуулийн 35.19-т заасан урамшууллыг мэргэжлийн хорооны гишүүний ажлын үр дүнг харгалзан Үндэсний зөвлөл олгоно.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

55.6 хувиар дэмжигдлээ.

38.Нийгмийн даатгалын хяналт, шалгалт, нийгмийн даатгалын улсын байцаагчийн эрх үүрэг гэсэн зүйл байгаа. Санал, үг байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

39.Нийгмийн даатгалын улсын байцаагчид хориглох зүйл. Санал, үг байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа. Уншиж танилцуулья.

17.Төслийн 36 дугаар зүйлийн 36.1.4 дэх заалтын “нормативыг” гэснийг “дээд хязгаарыг” гэж өөрчлөх.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

55.6 хувиар дэмжигдлээ.

37 дугаар зүйлийг та бүхэнд уншиж танилцуулья. Нийгмийн даатгалын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын удирдлага, эрх, чиг үүрэг. Санал, асуулт байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байна.

18.Төслийн 37 дугаар зүйлийн 37.3, 37.9, 37.12 дахь хэсгийн “өвчин судлалын” гэсний дараа “төрөлжсөн мэргэшлийн” гэж, мөн зүйлийн 37.12 дахь хэсгийн “нийгмийн хамгааллын” гэсний дараа “болон эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн” гэж тус тус нэмэх.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

55.6 хувиар санал дэмжигдлээ.

38 дугаар зүйлтэй холбоотой санал, асуулт байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

39 дүгээр зүйл.Нийгмийн даатгалын улсын байцаагчид хориглох зүйл байгаа. Санал, асуулт байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа.

19.Төслийн 39 дүгээр зүйлийн 39.1.5 дахь заалтын “, хууль тогтоомж зөрчихийг зөвлөх, тулгах, шаардах” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 39.1.7 дахь заалтыг “39.1.7, 39.1.8, 39.1.9” дахь заалт болгох.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

55.6 хувиар санал дэмжигдлээ.

40 дүгээр зүйл. 40 дүгээр зүйлтэй холбоотойгоор санал, асуулт байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

41 дүгээр зүйл. 41 дүгээр зүйлтэй холбоотой санал, үг байна уу? Байхгүй. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

42 дугаар зүйлтэй холбоотой санал, асуулт байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй.

43 дугаар зүйлтэй холбоотой санал, асуулт байна уу? Байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал мөн ирээгүй.

44 дүгээр зүйл. 44 зүйлтэй холбоотой санал, асуулт байхгүй байна. Зарчмын зөрүүтэй санал мөн ирээгүй.

45 дугаар зүйл.Нийгмийн даатгалын хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт тавих. Асуулт, санал байна уу? Байхгүй байна.

46 дугаар зүйл.Хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт. Үг, санал байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал ирсэн. Зарчмын зөрүүтэй саналыг танилцуулья.

20.Төслийн 46 дугаар зүйлийн 46.3 дахь хэсгийг хасах.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

55.6 хувиар дэмжигдлээ.

47 дугаар зүйлтэй холбогдуулан асуулт асуух, үг хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

Ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй нэг санал байна. Зарчмын зөрүүтэй саналыг танилцуулья.

21.Төслийн 47 дугаар зүйлийн 47.1 дэх хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“47.1.Энэ хуулийг 2024 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

66.7 хувиар дэмжигдлээ.

Зарчмын зөрүүтэй санал дууссан. Одоо найруулгын шинж чанартай хоёр санал байна. Уншиж танилцуулья.

1.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.14 дэх заалтын “хорогдуулах” гэснийг “богиносгох” гэж, 14 дүгээр зүйлийн 14.4 дэх хэсгийн “үүссэн үүргийн дагуу” гэснийг “тогтоосон” гэж, 19 дүгээр зүйлийн 19.1.2 дахь заалтын “343 дугаар зүйлд заасан ажил гүйцэтгэх, мөн хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр ажиллах” гэснийг “343, 359 дүгээр зүйлд заасан ажил гүйцэтгэх болон хөлсөөр ажиллах гэрээ” гэж, 29 дүгээр зүйлийн 29.5.2 дахь заалтын “тусгай” гэснийг “тухайлсан” гэж, 32 дугаар зүйлийн 32.2.3 дахь заалтын “хуулиар тогтоосон” гэснийг “хуулийн 25.1-д заасан” гэж, 35 дугаар зүйлийн 35.2 дахь хэсгийн “Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд, Сангийн сайд, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд” гэснийг “хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын, санхүү, төсвийн болон хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн” гэж, 35.6 дахь хэсгийн

“Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд” гэснийг “хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн” гэж, 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсгийн “Төв” гэснийг “Магадлалын төв” гэж тус тус өөрчилж, 44 дүгээр зүйлийн 44.6, 44.7 дахь хэсгийг 44.8, 44.9 дэх хэсэг болгон шилжүүлэх.

2.Төслийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1 дэх хэсгийн “(цаашид “Итгэмжит зөвлөх” гэх), (цаашид “Зөвлөх” гэх) (цаашид “Тэргүүлэх” гэх)” гэснийг тус тус хасах.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

66.7 хувиар санал дэмжигдлээ.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн анхны хэлэлцүүлгийг хийж дууслаа. /алх цохив/

Одоо хуулийн төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн буюу дагасан хуулийг зүйл бүрээр хэлэлцэнэ.

Нийгмийн даатгалын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох.

1 дүгээр зүйл.1994 оны 5 дугаар дугаар 31-ний өдөр баталсан Нийгмийн даатгалын тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

1 дүгээр зүйлийг уншиж танилцууллаа. 1 дүгээр зүйлтэй холбоотойгоор үг хэлэх гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

2 дугаар зүйлийг уншиж танилцуулья.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Нийгмийн даатгалын ерөнхий хууль

/Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Саналтай гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

Зүйл бүрээр хэлэлцэж дууслаа.

Нийгмийн даатгалын тухай хуулиудыг хэрэглэх журмын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай.

1 дүгээр зүйл. 1994 оны 7 дугаар 5-ны өдөр баталсан Нийгмийн даатгалын тухай хуулиудыг хэрэглэх журмын тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Саналтай гишүүн байна уу? Уншиж сонсголоо.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Нийгмийн даатгалын ерөнхий хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Саналтай гишүүн байна уу? Байхгүй байна.

Ахмад настны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйлтэй холбоотой үг, санал.

2 дугаар зүйлтэй холбоотой. Уншиж сонсголоо.

Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай. 2 зүйлтэй байгаа. 1, 2 дугаар зүйлтэй холбоотой.

1 дүгээр зүйлтэй холбоотой санал байна уу? Байхгүй байна.

2 дугаар зүйлтэй холбоотой санал байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байна.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн талаарх Ажлын хэсгийн зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллыг уншиж танилцуулья.

Нэг.Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай

1.Төслийн 2 дугаар зүйлийн “, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/” гэснийг хасах.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг. Санал хураалт. /алх цохив/

66.7 хувиар зарчмын зөрүүтэй санал дэмжигдлээ.

Дипломат албан тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйлтэй холбоотой саналтай гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

2 дугаар зүйлтэй холбоотой үг хэлэх гишүүн байна уу? Асуулт байна уу? Байхгүй байна.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.

2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.

2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Эрүүл мэндийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Малчин, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай.

1 дүгээр зүйл дээр. Байхгүй байна.
2 дугаар зүйл дээр. Байхгүй байна.

Төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал, асуулт байхгүй байна.
2 дугаар зүйл. Санал, асуулт байхгүй байна.
3 дугаар зүйл. Санал, асуулт байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй хоёр санал байгаа. Уншиж танилцуулья.

Хоёр.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“1 дүгээр зүйл.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.2.1 дэх заалтын “0-16” гэснийг “0-18” гэж, 37.2.2 дахь заалтын “16” гэснийг “18” гэж, 37.2.2, 37.2.3 дахь заалтын “эмнэлэг, хөдөлмөрийн магадлах комисс” гэснийг “эрүүл мэндийн магадлалын зөвлөл” гэж, 37.3 дахь хэсгийн “комисс” гэснийг

“зөвлөл” гэж, 37.4 дэх хэсгийн “37.2.1, 37.2.2-т” гэснийг “37.2.1-д” гэж, 37.5 дахь хэсгийн “37.2.1-37.2.3-т заасан комиссын” гэснийг “37.2.1, 37.2.2-т заасан зөвлөлийн” гэж, 37.9 дэх хэсгийн “комиссоос” гэснийг “зөвлөлөөс” гэж тус тус өөрчилсүгэй.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

77.8 хувиар дэмжигдлээ.

2.Төслийн 2 дугаар зүйлийн “, 37 дугаар зүйлийн 37.4 дэх хэсгийн “37.2.2” гэснийг, 37 дугаар зүйлийн 37.5 дахь дэх хэсгийн “-37.2.3” гэснийг тус тус” гэснийг хасах.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

77.8 хувиар дэмжигдлээ.

Дагасан хуулиа үргэлжлүүлэн танилцуулья.

Банкны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Байхгүй байна.
2 дугаар зүйл. Байхгүй байна.
3 дугаар зүйл. Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг саналтай.

Гурав.Банкны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай.

1.Төслийн 2 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“2 дугаар зүйл.Банкны тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.4 дэх заалтын “татварын өрөө барагдуулаагүй татвар” гэснийг “татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн өрөө

барагдуулаагүй татвар, шимтгэл” гэж, мөн заалтын “татварын” гэснийг “татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн” гэж тус тус өөрчилсүгэй.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

77.8 хувиар дэмжигдлээ.

Найруулгын санал.

1.Төслийн нэрийн “НЭМЭЛТ” гэсний дараа “, ӨӨРЧЛӨЛТ” гэж нэмж, 1 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтын “73.1.4” гэснийг “73.1.4.а” гэж өөрчлөх.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

55.6 хувиар дэмжигдлээ.

Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл дээр саналтай гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

2 дугаар зүйл дээр саналтай гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

3 дугаар зүйл дээр саналтай гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

4 дүгээр зүйл дээр саналтай гишүүд байна уу? Байхгүй байна.

Нэг зарчмын саналтай байна.

Дөрөв.Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай.

1.Төслийн 3 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 3, 4 дүгээр зүйл болгох:

“3 дугаар зүйл.Зөрчлийн тухай хуулийн 10.17 дугаар зүйлийн тайлбар хэсгийг хассугай.

4 дүгээр зүйл.Зөрчлийн тухай хуулийн 10.16 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсгийн 8.2, 8.4 дэх заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

66.7 хувиар дэмжигдлээ.

Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал, асуулт байна уу? Байхгүй байна.

2 дугаар зүйл. Санал, асуулт байна уу? Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байна.

Тав.Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“1 дүгээр зүйл.Татварын ерөнхий хуулийн 61 дүгээр зүйлийн 61.1.5 дахь заалтын “тэтгэвэр, тэтгэмжийн” гэснийг “тэтгэврийн” гэж өөрчилсүгэй.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг.
Санал хураалт. /алх цохив/

44.4 хувиар санал уналаа.

Д.Батлут гишүүн.

Д.Батлут: Дэмжиж санал өгсөн боловч төхөөрөмж ажилласангүй. Тэгээд саяын санал хураалтыг хүчингүй болгож, дахин санал хураалгаж өгнө үү.

П.Анужин: Д.Батлут гишүүний горимын саналаар саяын явуулсан санал хураалтыг хүчингүй болгоё гэсэн

саналын томьёоллоор санал хураалт явуулья. /алх цохив/

Д.Батлут гишүүний гаргасан горимын санал 66.7 хувиар дэмжигдлээ.

Санал хураалтыг дахин явуулья. Санал хураалт. /алх цохив/

66.7 хувиар санал дэмжигдлээ.

Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

- 1 дүгээр зүйл. Байхгүй байна.
- 2 дугаар зүйл. Байхгүй байна.
- 3 дугаар зүйл. Байхгүй байна.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байгаа. Уншиж танилцуулья.

Зургаа.Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1.Төслийн 2 дугаар зүйлийн “71 дүгээр зүйлийн 71.8 дахь хэсэг,” гэснийг хасаж, төсөлд доор дурдсан агуулгатай 3 дугаар зүйл нэмэх:

“3 дугаар зүйл.Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 71 дүгээр зүйлийн 71.8 дахь хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.”

Санал гаргасан Ажлын хэсэг. Санал хураалт. /алх цохив/

66.7 хувиар санал дэмжигдлээ.

Дагасан хуулиуд. Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл дээр санал, асуулт байна уу? Байхгүй байна.

2 дугаар зүйл дээр санал, асуулт байна уу? Байхгүй байна.

Татварын зарим хууль болон Нийгмийн даатгалын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

- 1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
- 2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байна.

Долоо.Татварын зарим хууль болон Нийгмийн даатгалын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийн “гарчиг” гэснийг “нэрийн “ДААТГАЛЫН ТУХАЙ” гэснийг “ДААТГАЛЫН ЕРӨНХИЙ” гэж, мөн зүйлийн “45 дугаар зүйлийн 45.1.3” гэснийг “44 дүгээр зүйлийн 44.1.3” гэж өөрчлөх.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг. Санал хураалт. /алх цохив/

66.7 хувиар санал дэмжигдлээ.

Донорын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

- 1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
- 2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Зарчмын зөрүүтэй нэг санал байна.

Найм.Донорын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийн “44 дүгээр зүйлийн 44.6-д” гэснийг “43 дугаар зүйлийн 43.5-д” гэж өөрчлөх.

Санал гаргасан Ажлын хэсэг. Санал хураалт. /алх цохив/

66.7 хувиар санал дэмжигдлээ.

Дагасан хууль. Нийгмийн даатгалын сангийн 2008 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2009 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2010 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2011 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2012 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2013 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2014 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2015 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2016 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2017 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2018 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2019 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2020 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.

2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн даатгалын шимтгэлээс чөлөөлөх, ажилгүйдлийн даатгалын сангаас дэмжлэх үзүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Нийгмийн халамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Нийгмийн халамжийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1 дэх хэсгийн “тухай” гэснийг хассугай.

Санал алга байна.

2 дугаар зүйл. Саналтай гишүүн байна уу? Алга байна.

Татварын өршөөл үзүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.
2 дугаар зүйл. Асуулт алга байна.

Хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Асуулт, санал алга.
2 дугаар зүйл. Асуулт, санал алга.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.
2 дугаар зүйл. Санал алга байна.

Эдийн засгийн ил тод байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.
2 дугаар зүйл. Санал алга байна.

Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2018 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.
2 дугаар зүйл. Санал алга байна.

Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2019 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.
2 дугаар зүйл. Санал алга байна.

Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2020 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.
2 дугаар зүйл. Санал алга байна.

Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.

2 дугаар зүйл. Санал алга байна.

Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн
2022 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт
оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.
2 дугаар зүйл. Санал алга байна.

Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн
2023 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт
оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.
2 дугаар зүйл. Санал алга байна.

Өршөөл үзүүлэх тухай хуульд
өөрчлөлт оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.
2 дугаар зүйл. Санал алга байна.

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал,
эрүүл ахуйн тухай хуульд өөрчлөлт
оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.
2 дугаар зүйл. Санал алга байна.
3 дугаар зүйл. Санал алга байна.
Уншиж сонсголоо.

Цэргийн албан хаагчийн тэтгэвэр,
тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт
оруулах тухай.

1 дүгээр зүйл. Санал алга байна.
2 дугаар зүйл. Санал алга байна.

Нийгмийн даатгалын ерөнхий
хуулийн төсөл болон хамт өргөн
мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны
хэлэлцүүлгийг хийж дууслаа.

Анхны хэлэлцүүлгийг хийсэн
талаарх Байнгын хорооноос гарах санал,
дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын чуулганы
нэгдсэн хуралдаанд илтгэх гишүүнээр

Улсын Их Хурлын гишүүн П.Анужинг
томилж байна.

Гишүүддээ баярлалаа.

Өөрсдөө амаараа чухал чухал гэж
хэлчихээд, тойрогтоо очихоороо энэ
хуулиа урдаа барьж ярьчихаад, тэгээд энэ
батлах явцад хариуцлагагүй хандаж
байгаа гишүүд өөрсдөө доор бүрнээ юм
бодно биз дээ. Тийм.

Энэ хуулийг хэлэлцүүлэх явцад
идэвхтэй оролцож байгаа харьяа яамны
сайд, Х.Булгантуяа сайд, С.Чинзориг
сайд, Д.Батлут гишүүн, Д.Сарангэрэл
гишүүн, Б.Саранчимэг гишүүн,
Б.Жаргалмаа нарынхаа гишүүдэд
баярлалаа.

Маш хүндэтгэлтэй хандаж, чухал
саналаа оруулж байгаад баярлалаа.

Эхний хууль маань дууслаа.
Ерөнхий хууль маань.

Ерөнхий яагаад ингээд их хурдтай
сайн яваад байгаа юм бэ гэхээр ажлын
хэсэг маань их сайн ажилласан юм. Яг
хуулийн бичилтийн хувьд маш сайн
ажилласан.

Найруулгын шинж чанартай
засвар маш бага байгаа. Техникийн,
ихэвчлэн хуульд нийцүүлсэн ийм олон
зүйл байгаа. Мэдээж дагасан хууль олон.

Бид шинэ журмаараа дагасан
хууль бүрийг зүйл заалтаар нь
танилцуулдаг ийм журамтай болсон
байгаа юм.

Тэгэхээр сайн бичилт хийгдэж,
сайн орж ирсэн хууль шүү. Засгийн газар
сайн оруулж ирсэн гэдгийг хэлье.

Мэдээж дотор байгаа зүйл,
заалттай холбоотой маргах олон
асуудлууд байгаа.

Багц хуулийнхаа хоёрдугаар хэсэг
орьё.